

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutoksia rakennusperinnön suojelemisesta annettuun lakiin. Lain nojalla tehtävät rakennussuojelupäätökset ja niiden noudattamisen valvonta siirtyvät maakuntauudistuksen voimaan tullessa lakkautettavista alueellisista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista valtakunnalliseen Valtion lupa- ja valvontavirastoon. Esityksessä ehdotetaan luopumista suojelupäätösten alistamisesta ympäristöministeriön vahvistettaviksi. Lisäksi toimivalta edustaa valtiota suojelupäätöksiä koskevissa korvausasioissa siirrettäisiin ympäristöministeriöltä Valtion lupa- ja valvontavirastolle. Virastolle säädettäisiin myös velvollisuus ilmoittaa lain vastaisista teoista esitutkintaviranomaiselle.

Muutoksenhakua koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että Valtion lupa- ja valvontaviraston päätöksestä valitettaisiin kaikissa tilanteissa ympäristöministeriön sijasta suoraan alueelliseen hallinto-oikeuteen. Valittaminen hallinto-oikeuden päätöksestä edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttäisi valituslupaa. Lakiin lisättäisiin myös säännökset tiettyjen tahojen valitusoikeudesta lain nojalla annettavista päätöksistä.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuus hakea Valtion lupa- ja valvontavirastolta poikkeamista suojelupäätöksestä. Lisäksi ehdotetaan tarkennuksia ja lisäyksiä asianosaisten ja viranomaisten kuulemista koskeviin säännöksiin suojelua koskevissa asioissa ja rikosasioissa.

Muutoksilla selkeytettäisiin viranomaisten välistä työnjakoa ja asianosaisten asemaa rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain mukaisissa asioissa ja sujuvoitettaisiin lain mukaisia suojelun, suojelusta poikkeamisen ja muutoksenhaun menettelyjä. Esitys täydentää maakuntauudistuksen yhteydessä lakiin esitettäviä muutoksia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 NYKYTILA.....	4
1.1 Kansalliset ohjelmat ja strategiat.....	4
Hallitusohjelma ja maakuntauudistus.....	4
Ympäristörikostorjunnan strategia.....	4
Valtakunnallinen Kulttuuriympäristöstrategia.....	4
1.2 Lainsäädäntö.....	5
Rakennusperinnön suojelemisesta annettu laki.....	5
Rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain suhde muuhun lainsäädäntöön.....	5
Rakennussuojelumenettely ja korvaukset.....	5
Muutoksenhaku.....	6
Viranomaisten toimivalta ja rooli lainvastaisen menettelyn selvittämisessä.....	6
1.3 Kansainvälinen kehitys sekä pohjoismaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	6
Ruotsi, Norja ja Tanska.....	6
Euroopan unioni ja kansainväliset sopimukset.....	7
1.4 Nykytilan arviointi.....	8
Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot.....	8
Suojelupäätös ja muutoksenhaku.....	8
Poikkeaminen suojelupäätöksestä.....	9
Korvausasiat.....	10
Rikosasiat.....	10
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	10
2.1 Tavoitteet.....	10
2.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	11
Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot.....	11
Muutoksenhaku.....	11
Toiminta rikosasioissa.....	12
2.3 Keskeiset ehdotukset.....	12
Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot.....	12
Suojelupäätös ja muutoksenhaku.....	13
Poikkeaminen suojelupäätöksestä.....	13
Korvausasiat.....	15
Toiminta rikosasioissa.....	15
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	15
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	15
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	16
Ympäristöministeriö.....	16
Valtion lupa- ja valvontavirasto.....	16
Tuomioistuimet.....	17
3.3 Ympäristövaikutukset.....	17
3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	17
4 ASIAN VALMISTELU.....	18
4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	18
4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	18

5	RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSIÄ	18
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	20
1	LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	20
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	25
3	VOIMAANTULO.....	25
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	25
	LAKIEHDOTUS	27
	Laki rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain muuttamisesta.....	27
	LIITE	32
	RINNAKKAISTEKSTI.....	32
	Laki rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain muuttamisesta.....	32

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Kansalliset ohjelmat ja strategiat

Hallitusohjelma ja maakuntauudistus

Maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 14/2018 vp) ehdotetaan, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, jäljempänä ELY-keskukset, työ- ja elinkeinotoimistot sekä maakuntien liitot lakkaisivat. Uudistusten on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2020 lukien. ELY-keskusten tehtävistä osa siirtyisi maakuntiin ja osa jäisi edelleen valtion vastuulle, mutta tehtävät järjestettäisiin uudelleen. Valtion tehtävänä on vastata oikeusvaltion ylläpitämisestä ja kehittämisestä, perusoikeuksien turvaamisesta ja arvioinnista sekä turvallisuustehtävistä samoin kuin kansainvälisistä ja valtakunnallisista tehtävistä sekä yhdenvertaisuuden ja yleisen edun valvonnasta. Valtion hallintotehtävissä olisi periaatteena valtakunnallinen toimivalta silloinkin, kun tehtävät edellyttävät alueellista tai paikallista läsnäoloa. Toisena periaatteena valtion hallintotehtävissä olisi valtakunnallisesti yhtenäisen toimintatavan ja ratkaisukäytännön soveltaminen.

Hallituksen valmisteleminen lakiesitysten mukaan ELY-keskuksille kuuluvat rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010), jäljempänä rakennusperintölaki, mukaiset rakennus-suojelu- ja valvontatehtävät siirrettäisiin 1.1.2020 lukien perustettavaan Valtion lupa- ja valvontavirastoon.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa asetettiin myös tavoitteeksi turhan sääntelyn purkaminen ja hallinnollisen taakan keventäminen muun muassa sujuvoittamalla valitus- ja lupaprosesseja. Asuntojen tonttituotannon lisäämiseksi ja rakentamisen kustannusten alentamiseksi päätetyissä toimitissa linjattiin, että kaikissa rakentamis- ja ympäristöasioissa siirrytään menettelyyn, jossa valitusoikeus korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttää ensin valitusluvan saamista. Lisäksi kaavoitus- ja rakennussuojelulainsäädäntöä muutetaan siten, että suojelulla ei estetä asuinrakennusten esteellisyuden poistamista, esimerkiksi hissien jälkiasentamista.

Ympäristörikostorjunnan strategia

Vuonna 2015 valmistuneen ympäristörikostorjunnan strategian ja toimenpideohjelman (ympäristöministeriön raportteja 16/2015) linjausten mukaan on arvioitava riittävin väliajoin, että kansallinen lainsäädäntö tukee ympäristörikosten havaitsemista ja selvittämistä. Tämän toteuttamiseksi muun muassa selvitetään tarve lainsäädäntömuutoksiin sen varmistamiseksi, että kaikissa ympäristörikostyypeissä valvontaviranomaisella on asianomistaja-asema, kun rikoksella on loukattu yleistä etua.

Valtakunnallinen Kulttuuriympäristöstrategia

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaisesti laadittiin ensimmäinen valtakunnallinen Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020, jonka valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksellä 20.3.2014. Lisäksi laadittiin Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanosuunnitelma, joka valmistui vuonna 2015.

Kulttuuriympäristöstrategian päätavoitteiden mukaan kulttuuriympäristö on merkittävä voimavara ja mahdollistaja, kulttuuriympäristön hoito on osa kestävästä kehitystä ja hyvä hallinto mahdollistaa kokonaisvaltaisen kulttuuriympäristöpolitiikan. Tavoitteiden saavuttamiseksi muun muassa uudistetaan tarvittaessa lainsäädäntöä sekä selkiytetään valtionhallinnon sisäistä sekä valtionhallinnon ja alueellisten viranomaisten välistä työnjakoa ja yhteistyötä kulttuuriympäristöasioissa.

1.2 Lainsäädäntö

Rakennusperinnön suojelemisesta annettu laki

Rakennusperintölaki tuli voimaan 1. heinäkuuta 2010 ja kumosi silloisen rakennussuojelulain (60/1985). Rakennusperintölain tavoitteena on lain 1 §:n mukaan turvata rakennetun kulttuuriympäristön, eli rakennusperinnön, ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus, vaalia sen ominaisuutta ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävästä hoitoa ja käyttöä. Rakennusperintölain nojalla voidaan sen 3 §:n mukaan suojella rakennuksia, rakennelmia, rakennusryhmiä tai rakennettuja alueita, joilla on merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen tai rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta. Rakennusperinnön säilyttämisen yleinen kehittäminen ja ohjaus kuuluu lain 4 §:n mukaan ympäristöministeriölle. Rakennusperintölain nojalla tapahtuvaa rakennusperinnön säilyttämistä edistävät ja valvovat ELY-keskukset ja Museovirasto. Museovirasto toimii asiantuntijana rakennusperinnön säilyttämiseen liittyvissä kysymyksissä. Saamelaista rakennusperintöä koskevissa asioissa asiantuntijana toimii yhteistyössä Museoviraston kanssa saamelaismuseo Siida.

Rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain suhde muuhun lainsäädäntöön

Rakennusperintölaki on yleislaki, jota lain 2 §:n mukaan sovelletaan rakennusperinnön suojelemiseen, ellei muuta säädetä. Asemakaava-alueella ja alueella, jolla on voimassa rakennuskielto asemakaavan laatimista varten, sovelletaan rakennusperinnön suojelemiseen maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999). Rakennusperintölakia sovelletaan kuitenkin myös edellä mainitulla alueella, jos kohteella on valtakunnallista merkitystä, kohteen säilymistä ja suojelua ei voida turvata maankäyttö- ja rakennuslailla ja sen nojalla annetuilla säännöksillä tai määräyksillä tai kohteen suojeluun rakennusperintölain mukaisesti on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi. Kiinteiden muinaisjäännösten suojelemisesta säädetään muinaismuistolaisissa (295/1963) ja kirkollisten rakennusten suojelemisesta kirkkolaisissa (1054/1993) sekä ortodoksisesta kirkosta annetussa laissa (985/2006).

Rakennussuojelumenettely ja korvaukset

Rakennusperintölain 7 §:n mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on ennen rakennuksen suojelua koskevan päätöksen tekemistä kuultava rakennuksen ja kiinteistön omistajaa, rakennuksen haltijaa sekä viereisen kiinteistön omistajaa ja haltijaa. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on pyydettävä suojeluesityksestä lausunnot rakennuksen sijaintikunnalta, Museovirastolta sekä saamelaiskäräjiltä, jos asia koskee saamelaista rakennusperintöä.

ELY-keskuksen päätös, jolla rakennus on määrätty suojeltavaksi, toimitetaan rakennusperintölain 9 §:n mukaan ympäristöministeriöön vahvistettavaksi. Ympäristöministeriölle vahvistettavaksi toimitettujen päätösten määrät ovat vaihdelleet vuosittain 4–16 kappaleen välillä. Mikäli vahvistettua suojelupäätöstä on myöhemmin tarvetta muuttaa, noudatetaan samaa päätöksentekomenettelyä kuin suojelusta päätettäessä.

Rakennusperintölain 6 §:n mukaan ELY-keskus voi kieltää rakennuksen kulttuurihistoriallista merkitystä vaarantaviin toimenpiteisiin ryhtymisen (vaarantamiskiello). Jos rakennuksen suojelusta tai vaarantamiskiellosta aiheutuu rakennuksen omistajalle tai haltijalle merkittävää vahinkoa tai haittaa, hänellä on rakennusperintölain 13 §:n mukaan oikeus saada siitä valtiolta täysi korvaus. Ympäristöministeriö edustaa valtiota korvausasioissa. Korvauksen määrästä pyritään rakennusperintölain 15 §:n mukaan sopimaan korvaukseen oikeutetun tahon kanssa. Jos korvauksesta ei voida sopia, toimitusta korvauksen määräämiseksi voi hakea Maanmittauslaitokselta.

Muutoksenhaku

Rakennusperintölain 21 §:n mukaan muutosta ELY-keskuksen rakennuksen suojelua koskevaan päätökseen haetaan ympäristöministeriöltä. Siltä osin kuin rakennusperintölaissa ei säädetä muutoksenhausta, sovelletaan muutoksenhakuun hallintolainkäyttölain (586/1996) säännöksiä. Näin ollen ympäristöministeriön vahvistamisasiassa tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Toimivaltainen hallinto-oikeus on se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä suojeluasian kohde sijaitsee. Valitusoikeus määräytyy hallintolainkäyttölain 6 §:n mukaan. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Rakennusperintölain 16 §:n mukaisten avustusten osalta muutoksenhakuun sovelletaan hallintolainkäyttölain lisäksi valtionavustuslain (688/2001) 34 §:ä, jonka mukaan valtionapuviranomaisen päätökseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee avustuksen maksatuksen keskeyttämistä tai takaisinperintää, saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden muuhun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Viranomaisten toimivalta ja rooli lainvastaisen menettelyn selvittämisessä

Museovirastolla ja ELY-keskuksella on rakennusperintölain 18 §:n nojalla tarkastusoikeus suojeltuun rakennukseen tai sen huonetiloihin, jos on perusteltu syy epäillä, että rakennuksen suojelua tai vaarantamiskiellon yhteydessä annettuja määräyksiä on rikottu. Suojeltavaksi määrätyn rakennuksen omistajalla tai haltijalla on rakennusperintölain 19 §:n mukaan velvollisuus ilmoittaa rakennuksen vahingoittumisesta tai tuhoutumisesta ELY-keskukselle.

Rakennussuojelurikkomuksesta säädetään rakennusperintölain 23 §:ssä. Rakennussuojelurikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvussa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) säädetään rikosasioiden käsittelyssä noudatettavasta menettelystä. Sanotussa laissa ei ole säännöksiä aineellisen lainsäädännön perusteella määräytyvän valvojan tai asiantuntijaviranomaisten kuulemisesta rikosasioita käsiteltäessä. Tätä koskevat erityissäännökset ovat kussakin aineellisessa laissa.

1.3 Kansainvälinen kehitys sekä pohjoismaiden ja EU:n lainsäädäntö

Ruotsi, Norja ja Tanska

Ruotsissa rakennuksia voidaan suojella rakennusmuistoina (byggnadsminnen). Valtion omistamien rakennusten suojelusta päättää hallitus. Muut rakennukset voidaan suojella rakennusmuistoina Ruotsin kulttuuriympäristölain (kulturmiljölag 1988:950) nojalla. Rakennussuojelun kohteena on rakennus, jolla on merkittävää kulttuurihistoriallista arvoa tai joka sisältää sellaisia

arvoja omaavaan alueeseen. Lääninhallitus päättää rakennuksen määräämisestä rakennusmuistoksi esityksestä tai omasta aloitteestaan. Lääninhallitus voi erityisestä syystä antaa luvan muuttaa rakennusmuistoksi määrättyä rakennusta sen suojelumääräysten vastaisesti. Lääninhallituksen päätöksestä määrätä rakennus rakennusmuistoksi voi valittaa yleiseen hallintotuomioistuimeen. Jatkovalitus väliasteen hallintotuomioistuimena toimivaan kamarioikeuteen edellyttää valituslupaa.

Norjan kulttuurimuistolaki (lov om kulturminner LOV-1978-06-09-50) on vuodelta 1979. Lain tarkoituksena on suojella kulttuurimuistot ja kulttuuriympäristöt osana kulttuuriperintöä ja identiteettiä sekä ympäristöä ja resursseja. Ennen vuotta 1537 rakennetut kohteet ovat automaattisesti suojeltuja, kuten yli sata vuotta vanhat saamelaiset kohteetkin. Vuosilta 1537–1649 peräisin olevat rakenteet ovat automaattisesti suojeltuja, ellei toisin päätetä. Automaattisen suojelun lisäksi kulttuurimuistoasioita hoitava valtakunnallinen viranomainen (Riksantikvaren) voi päättää kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaiden rakennusten tai kohteiden ja niiden osien suojelusta. Päätöksestä voi valittaa ilmasto- ja ympäristöministeriölle (Klima- og miljødepartementet). Maakuntahallinto (fylkeskommune) voi myöntää poikkeuksen suojelupäätöksestä tai -määräyksistä sellaisille toimenpiteille, jotka eivät merkittävällä tavalla kajoa suojeltuun kohteeseen. Saamelaisen kohteiden osalta poikkeuksen myöntää saamelaiskäräjät. Maakuntahallinnon päätöksestä voi valittaa päätöksen tehneelle viranomaiselle. Mikäli päätös pysytetään, päätöksen tehnyt viranomainen lähettää valituksen edelleen kulttuurimuistoasioita hoitavan valtakunnallisen hallintoviranomaisen (Riksantikvaren) käsiteltäväksi.

Tanskan rakennussuojelua koskeva laki (lov om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer) tuli voimaan vuonna 1980. Suojelun kohteena on rakennustaiteellista, kulttuurihistoriallista tai ympäristöllistä arvoa omaavat vanhat rakennukset, jotka valottavat asuin-, työ-, tuotannollista tai muita yhteiskunnallisen kehityksen olennaisia piirteitä. Suojelun kohteena ovat ensisijaisesti yli 50 vuotta vanhat rakennukset. Iästä huolimatta voidaan suojella rakennuksia, joilla katsotaan olevan erityisiä arvoja tai jos suojelulle on muita erityisiä syitä. Suojelusta päättää Linna- ja kulttuurihallitus (Slots- og kulturstyrelsen). Suojelupäätöksestä voi valittaa kulttuuriministerille. Suojeltuun rakennukseen tehtävät rakennustyöt edellyttävät pääsääntöisesti Linna- ja kulttuurihallituksen lupaa, jos kyse on muusta kuin tavanomaiseen kunnossapitoon kuuluvasta toimenpiteestä.

Ruotsin, Norjan ja Tanskan oikeusjärjestelmät ovat monilta osin samankaltaisia kuin Suomen oikeusjärjestelmä ja niitä on siten mielekästä verrata. Kaikissa tarkastelluissa maissa on käytössä menettelyjä, jotka mahdollistavat muutosten tekemisen suojeltuun kohteeseen ilman, että suojelupäätöstä kokonaisuudessaan olisi muutettava. Tarkastelluista maista Ruotsin muutoksenhakujärjestelmä rakennussuojeluasioissa vastaa lähinnä tässä esityksessä ehdotettua muutoksenhakutietä. Ruotsin tuomioistuinjärjestelmä muistuttaa eniten Suomen tuomioistuinjärjestelmää tarkastelluista maista siinä mielessä, että Ruotsissa on Suomen tavoin jako yleisiin tuomioistuimiin ja hallintotuomioistuimiin.

Euroopan unioni ja kansainväliset sopimukset

Euroopan unionilla ei ole rakennussuojeluun liittyvää lainsäädäntöä. Suomi on liittynyt moniin kulttuuri- ja rakennusperintöä koskeviin Unescon ja Euroopan neuvoston sopimuksiin. Näistä merkittävimpiä ovat Unescon yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta (niin sanottu maailmanperintösopimus, 1972), Unescon yleissopimus kulttuuriomaisuuden suojelemisesta aseellisen selkkauksen sattuessa (niin sanottu Haagin sopimus, 1954) II lisäpöytäkirjoineen, Euroopan neuvoston Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelua koskeva yleissopimus (niin sanottu Granadan sopimus, 1985), Euroopan neuvoston maisemaa kos-

keva eurooppalainen yleissopimus (Firenzen sopimus, 2000) ja Euroopan neuvoston yleissopimus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä (Faron yleissopimus, 2011). Nämä sopimukset ovat sopusoinnussa sekä Suomen nykyisen rakennussuojelua koskevan lainsäädännön, että nyt ehdotettujen säännösten kanssa.

1.4 Nykytilan arviointi

Asianosainten kuuleminen ja lausunnot

Voimassa olevan rakennusperintölain esitöissä (HE 101/2009 vp) on kuulemista ja lausuntoja koskevan rakennusperintölain 7 §:n osalta esitetty, että suojeluasian asianosaisia ovat suojeltavan rakennuksen omistajat ja haltijat, esityksen tekijä, Museovirasto tai muu valtion viranomaisen, saamelaiden kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskevassa asiassa saamelaiskäräjät, rakennuksen sijaintikunta, maakunnan liitto sekä viereisen kiinteistön omistaja ja haltija. Asianosainten kuulemisen lisäksi voidaan järjestää erityinen tilaisuus, jonka tarkoituksena ei ole korvata varsinaista kuulemista, vaan tarjota muille asiasta kiinnostuneille tahoille mahdollisuus osallistua ja siten parantaa hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia.

Rakennusperintölain 7 § 1 momentissa mainitaan kuultavina tahoina rakennuksen omistajan ja haltijan lisäksi kiinteistön omistaja. Käytännössä väärinkäsityksiä aiheuttaa se, että pykälä ei kata kiinteistön haltijaa, joka kuitenkin saattaa olla eri taho kuin kiinteistön omistaja. Lausunnon antavina tahoina mainitaan samassa momentissa sijaintikunta ja Museovirasto sekä saamelaiskäräjät. Maakunnan liittoa tai muuta valtion viranomaista ei mainita pykälässä. Lisäksi väärinkäsityksiä aiheuttaa viereisen kiinteistön omistajan ja haltijan käsite, joka on suppeampi kuin maankäyttö- ja rakennuslaissa omaksuttu naapurin käsite. Asianosainten kuulemista ja lausuntoja koskevan 7 §:n säännöksiä on siten tarpeen täsmentää väärinkäsitysten välttämiseksi. Jos maakuntauudistus toteutuu se tuo mukanaan muutoksia toimijakenttään, joiden johdosta pykälää on myös tarpeen päivittää.

Suojelupäätös ja muutoksenhaku

Rakennusperintölain ja sitä edeltävien lakien nojalla on maaliskuun loppuun 2018 mennessä annettu yhteensä 312 rakennussuojelun vahvistavaa päätöstä. Näistä 25:ssä on sovellettu vuonna 2010 voimaan tullutta rakennusperintölakia. Lukumääriin sisältyvät myös aiemmin annetun suojelupäätöksen muuttamista koskevat päätökset. Päätös voi koskea myös rakennusryhmää tai rakennettua aluetta, joten rakennusperintölailta tai sitä edeltävillä laeilla suojeltuja yksittäisiä rakennuksia on yhteensä yli tuhat. Lisäksi asetuksella valtion omistamien rakennusten suojelusta (480/1985) ja sitä edeltävillä asetuksilla on suojeltu yhteensä vajaat kahdeksansataa rakennusta. Suurin osa suojelluista rakennuksista on kuitenkin suojeltu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvalla asemakaavalla. Asemakaavalla suojeltuja rakennuksia arvioidaan olevan noin 15 000–20 000.

Vahvistettavia ELY-keskusten päätöksiä on maaliskuun lopussa 2018 ympäristöministeriössä vireillä 26, joista seitsemässä ELY-keskuksen päätöksestä on valitettu. Ympäristöministeriöön vireille tulevien asioiden määrä on vuosina 2016 ja 2017 lähes kaksinkertaistunut aiempiin vuosiin verrattuna. Tämä johtuu pääasiassa valtion kiinteistövarallisuuden lisääntyneistä luovutuksista sekä Varsinais-Suomen ELY-keskuksen vuosina 2014–2016 toteuttamasta hankkeesta, jossa kehitettiin rakennusperintölain soveltamiskäytäntöjä valtakunnallisesti merkittävien kohteiden suunnitelmallisella suojelemisella.

Ympäristöministeriöllä on rakennusperintölain mukaisissa suojeluasioissa kaksoisrooli. Yhtäältä ministeriö kehittää ja ohjaa rakennusperintön säilyttämistä ja vastaa sitä koskevan lainsäädännön valmistelusta. Toisaalta ministeriö toimii sekä alistusviranomaisena että ensi asteen muutoksenhakuviranomaisena rakennussuojelua koskevissa päätöksissä. Lainvalmisteluviranomaisen ja ohjaavan viranomaisen asema on omiaan vaarantamaan luottamuksen ministeriön riippumattomuuteen ja puolueettomuuteen erityisesti valituksia käsittelevänä hallintolainkäytönelimenä. Riippumattomuuden ja puolueettomuuden vaatimukset puolestaan estävät joissakin tilanteissa alaisen hallinnon ohjaamisen kannalta tarpeellista kanssakäyntiä.

Alueellisen viranomaisen tekemät suojelupäätökset on myös edellisten lakien voimassa ollessa pitänyt vahvistaa valtioneuvostossa. Ympäristöministeriön alistusviranomaisen ja muutoksenhakuviranomaisen roolien säilyttämistä on rakennusperintölakia säädettäessä perusteltu päätösten harkinnanvaraisuudella, asioiden tasavertaisen käsittelyn turvaamisella ja tarpeella seurata valtion korvausvelvollisuutta.

Vuosina 2011–2017 käsitellyistä asioista on vahvistus- ja valitusprosessin aikana muuttunut noin 21 prosenttia. Näistä puolet on palautettu ympäristöministeriöstä ELY-keskukseen uudelleen käsiteltäväksi. Lisäksi useisiin vahvistettuihin päätöksiin on tehty ympäristöministeriössä teknisiä korjauksia täsmällisyyden ja yksiselitteisyyden varmistamiseksi. Alistusmenettelyn avulla on siten mahdollista linjata lain soveltamista ja valvoa suojelupäätösten teknistä laatua.

Alistusmenettely on kuitenkin viivästyttänyt päätösten voimaantuloa usealla kuukaudella ja viireille tulevien asioiden määrän lisääntytyä viivästyttää sitä tällä hetkellä jopa yli vuodella. Vuoden 2016 alussa voimaan tullut hallintolainkäyttölain muutos pidensi muutoksenhakutietä rakennussuojelua koskevien päätösten osalta siten, että ympäristöministeriön jälkeen toisena muutoksenhakuasteena on hallinto-oikeus ennen korkeinta hallinto-oikeutta. Myös muutoksenhakuprosessin kesto voi siten pidentyä jopa vuodella. Muutoksenhakuprosessi yksittäisessä asiassa voi siten kestää yhteensä jopa kolme vuotta.

Muutoksenhakuprosessia hankaloittaa käytännössä myös vaarantamiskieltoa koskeva sääntely. Vaarantamiskielto muutettiin rakennusperintölain voimaan tullessa harkinnanvaraiseksi. Tästä on käytännössä aiheutunut tilanteita, joissa ELY-keskuksen asettamaa vaarantamiskieltoa ei ole ollut voimassa eikä ympäristöministeriöllä ole ollut lain suomia valtuuksia asettaa sellaista, vaikka asettaminen olisi tullut ajankohtaiseksi samaan aikaan käsittelyssä olevan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen purkamislupamenettelyn johdosta.

Poikkeaminen suojelupäätöksestä

Rakennusperintölaissa ei ole säädetty mahdollisuudesta poiketa rakennuksen suojelupäätöksestä. Edeltävän rakennussuojelulain mukaan suojelupäätöksessä voitiin antaa Museovirastolle oikeus myöntää suojelumääräyksistä vähäisiä poikkeuksia, mutta tästä luovuttiin lainuudistuksen yhteydessä viranomaisten keskinäisen toimivallan jaon selkeyttämiseksi.

Rakennusperintölain voimassa ollessa on tullut esille tilanteita, joissa olosuhteiden muuttuminen on johtanut tarpeeseen muuttaa suojelupäätöstä sen varmistamiseksi, että suojeltu rakennus voidaan säilyttää käytössä. Esimerkiksi Helsingin Olympiastadionin suojelupäätöstä on muutettu peruskorjaushankkeen johdosta. Suojelupäätöksen muuttaminen tapahtuu noudattamalla samaa menettelyä kuin suojelusta päätettäessä.

Korvausasiat

Rakennusperintölakia säädettäessä valtion edustaminen korvausvaatimuksia käsiteltäessä keskitettiin ympäristöministeriöön. Edellisen, vuonna 1985 säädetyn rakennussuojelulain mukaan valtiota korvausasiassa edusti Museovirasto, mutta mahdollinen sopimus korvauksesta tuli alistaa ympäristöministeriön vahvistettavaksi. Rakennusperintölain, samoin kuin edeltävän lain, nojalla suoritettaviin korvauksiin ja suojelun toteuttamisesta valtiolle aiheutuviin menoihin on ollut käytettävissä ympäristöministeriön pääluokassa valtion talousarvion momentilla 35.20.64 oleva kolmevuotinen siirtomääräraha. Määrärahaa saa käyttää myös avustuksiin yksityisille omistajille ja rakennusperinnön hoitoa edistäville yhteisöille, mihin tarkoitukseen määräraha on ELY-keskusten jakamana useimpina vuosina korvausvelvoitteiden puuttuessa voitu käyttää kokonaisuudessaan.

Rakennusperintölain nojalla ei sen voimassaoloaikana ole toistaiseksi maksettu korvauksia. Edeltävän rakennussuojelulain nojalla on maksettu korvauksia kaksi kertaa korkeimman oikeuden päätöksellä (KKO:1993:16 ja KKO:2003:85) sekä kerran Museoviraston ja suojellun kohteen omistajan välisellä sopimuksella. Lisäksi vireillä on ollut muutamia korvausta koskevia vaatimuksia, jotka eivät ole johtaneet korvauksen maksamiseen. Korvaustapaukset ovat siten olleet harvinaisia, joskin yksittäinen korvaustapaus on ollut tyyppillisesti pitkäkestoinen ja sisältänyt periaatteellisten lainsoveltamiskysymysten ratkomista.

Rikosasiat

Valtakunnansyyttäjäviraston tilaston mukaan rakennussuojelurikoksena on vuosina 2011–2016 edennyt syyteharkintaan yhteensä 16 asiaa koko maassa. Näistä suurin osa on muinaismuistolain vastaisia tekoja, jotka myös sisältyvät rakennussuojelurikoksen tunnusmerkistöön. Rakennussuojelurikkomuksena ei ole edellä mainittuna aikana edennyt syyteharkintaan lainkaan asioita.

ELY-keskuksille on siten kertynyt hyvin vähän tai ei lainkaan kokemuksia rakennussuojelun rikosasioista. Myöskään välttämättömiin kunnostustöihin velvoittamista koskevia säännöksiä ei rakennusperintölain voimassaoloaikana ole sovellettu, mutta ainakin kerran on rakennusperintölain mukaisen suojelukohteen omistajalle annettu maankäyttö- ja rakennuslain nojalla korjauskehoitus. Käytännössä rakennussuojelupäätöksen vastaisia tekoja on muutenkin saatettu käsitellä viranomaisissa maakäyttö- ja rakennuslain mukaisissa menettelyissä. Eri viranomaisten rooleista tilanteessa, jossa ilmenee rakennusperintölain nojalla annetun päätöksen vastaista toimintaa, voi esiintyä epäselvyyttä, joka hidastaa tilanteeseen puuttumista.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Tavoitteet

Rakennusperintölakiin ehdotettavien muutosten keskeisinä tavoitteina on selkeyttää eri viranomaisten rooleja ja toimivallan rajoja rakennussuojeluasioissa sekä sujuvoittaa rakennussuojelun menettelyjä.

Rakennusperintölain nojalla tehtävien suojelupäätösten siirtyessä alueellisista ELY-keskuksista valtakunnalliseen Valtion lupa- ja valvontavirastoon on luontevaa, että virastolle samalla luodaan lainsäädännöllisesti edellytykset vastata rakennussuojeluprosessista ja soveltamiskäytännöistä itsenäisesti ja kokonaisvaltaisesti. Tavoitteena on, että Valtion lupa- ja valvontavirasto suoriutuisi rakennussuojeluesitysten käsittelystä tehokkaasti ja pystyisi myös järjestelmällisesti

oman vireillepanon avulla toteuttamaan rakennussuojelua lain tavoitteiden kannalta tarpeellisella tavalla.

Ympäristöministeriön osalta tavoitteena on alistus- ja valitusviranomaisen, samoin kuin korvausasioiden vastuuviranomaisen asemasta luopuminen. Tämä mahdollistaisi keskittymisen yksittäisten suojeluasioiden käsittelyn sijasta rakennusperinnön säilyttämisen yleiseen kehittämiseen ja ohjaamiseen lainsäädäntötyön, viranomaisohjauksen ja yleisen informaatio-ohjauksen keinoin. Samalla yhden viranomaisvaiheen poistuminen nopeuttaisi rakennussuojeluprosessia.

Rakennussuojeluasioiden osallisten kannalta muutoksilla pyritään ensinnäkin selkeyttämään sitä, ketkä ovat kulloinkin asianosaisia ja kenellä on oikeus valittaa päätöksistä. Toiseksi tarkoitus on luoda suojelupäätöksistä poikkeamista varten menettely, jonka avulla voidaan olosuhteiden muuttuessa hakea rakennuksen säilymisen turvaavaa ratkaisua ilman, että joudutaan käymään läpi enemmän aikaa vievä suojelupäätöksen muuttamismenettely.

2.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot

Ennen rakennussuojelupäätöksen tekemistä kuultavien tahojen osalta valmistelussa on tarkasteltu tarvetta kuulla kohteen sijaintimaakuntaa vain tarvittaessa. Tällöin maakunnan kuuleminen olisi Valtion lupa- ja valvontaviraston harkinnassa ja tulisi kyseeseen esimerkiksi, kun suojelun kohde olisi maakunnallisesti merkittävä. Tämä vaihtoehto kuitenkin tarkoittaisi, että näkökohdat suojelun merkityksestä maakunnan alueen kulttuuriympäristölle saattaisivat jäädä suojelumenettelyssä huomioon ottamatta. Rakennusten maakunnallinen arvokkuus ei myöskään aina ole etukäteen tiedossa. Tästä syystä ei ole perusteltua rajata maakuntien kuulemista.

Muutoksenhaku

Valtion lupa- ja valvontaviraston päätöksiä koskevan muutoksenhakutien lähtökohdaksi on otettu ympäristöministeriön alistus- ja muutoksenhakuviranomaisasemasta luopuminen. Näin ollen muutoksenhakutie kulkee Valtion lupa- ja valvontavirastosta hallinto-oikeuteen ja sen jälkeen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valmistelussa on tarkasteltu sekä oikaisuvaatimusmenettelyn käyttöön ottamista ennen valitusta hallinto-oikeuteen että valituslupamenettelyn käyttöön ottamista ennen valittamista korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Vaarantamiskieltoa koskevissa asioissa oikaisuvaatimusmenettelyä ei ole pidetty tarpeellisena harkita vaarantamiskiellon väliaikaisen luonteen vuoksi.

Oikaisuvaatimusmenettelyn soveltuvuutta arvioitaessa on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan eräiden hallintoasioiden muutoksenhakua koskevien säännösten tarkistamista koskeneesta hallituksen esityksestä (HE 230/2014 vp) annetussa lausunnossa (PeVL 55/2014 vp) mainitut kriteerit. Oikaisuvaatimusmenettely soveltuisi rakennussuojelua koskeviin päätöksiin korvaavana menettelynä ympäristöministeriölle tehtävän valituksen sijasta. Oikaisuvaatimus osoitettaisiin alkuperäisen päätöksen tehneelle viranomaiselle. Puoltavana seikkana on muun kuin oikeudellisen erityisasiantuntemuksen merkitys päätöksenteossa. Puoltavana seikkana on syytä pitää myös päättävän viranomaisen rakennusperintölain mukaista laajaa harkintavaltaa sekä sitä, että rakennussuojeluasioissa saattaa melko tyypillisesti tulla esille lisää selvitystä vielä päätöksenteon jälkeen.

Sen sijaan oikaisuvaatimusmenettelyn käyttöön ottoa ei puolla se, että rakennussuojelussa on kysymys omistusoikeuden rajoittamisesta ja näin ollen asia on selvitettävä perusteellisesti sekä perusteltava kattavasti hallintomenettelyssä. Oikaisuvaatimuksen käsittelisi uudelleen sama

taho, joka olisi tehnyt ensi vaiheen päätöksen. Rakennussuojeluprosessissa on myös useita asianosaisia ja sen on tyypillisesti suhteellisen pitkäkestoinen ja vaikka oikaisuvaatimus todennäköisesti käsiteltäisiin nopeammin kuin valitus, viivästyttäisi se kuitenkin varsinaista pääsyä tuomioistuimeen. Näillä perusteilla on päädytty esittämään, että oikaisuvaatimusmenettelyä ei otettaisi käyttöön Valtion lupa- ja valvontaviraston ratkaisemissa rakennusperintölain mukaisissa asioissa.

Lisäksi valmistelussa on harkittu muutoksenhaun keskittämistä rakennusperintölain mukaisissa asioissa yhteen hallinto-oikeuteen, jolla olisi mainituissa asioissa valtakunnallinen toimivalta. Vaikka rakennusperintölain mukaisia asioita tulee hallinto-oikeuksissa vireille korkeintaan muutamia vuodessa, ei asiaryhmän erityisosaamista ole katsottu olevan tarpeen koota yhteen hallinto-oikeuteen. Tämä siitä johtuen, että rakennussuojelu on osa alueidenkäytön kokonaisuutta, jota koskevia, etenkin maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia, asioita käsitellään kaikissa hallinto-oikeuksissa.

Toiminta rikosasioissa

Rakennussuojelurikosten ja -rikkomusten osalta on tarkasteltu Valtion lupa- ja valvontaviraston sekä Museoviraston roolia esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuin käsittelyssä. On pohdittu, tulisiko näillä viranomaisilla olla prosessissa asianomistajan asema. Tarkastelussa on päädytty siihen, että kuultavan asema olisi riittävä. Valtiolla ei ole rakennussuojeluun liittyvissä rikosasioissa yksityisoikeudellisia vaatimuksia, ellei valtio omista rikoksen kohteena olevaa rakennusta, jolloin valtio on omistaja-asemansa perusteella asianomistaja. Tarkoituksena on turvata rakennussuojelurikosten ja -rikkomusten käsittelyssä yleisen edun näkökulma ja suojelusta vastaavan viranomaisen sekä asiantuntijaviranomaisen tiedonsaanti. Valtion lupa- ja valvontaviraston ja Museoviraston kuuleminen turvaisi nämä tavoitteet.

2.3 Keskeiset ehdotukset

Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot

Asianosaisten kuulemista ja lausuntoja koskevaa sääntelyä ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että rakennusperintölain 7 §:ssä erotettaisiin selkeästi yhtäältä asianosaiset ja viranomaiset, joita on kuultava yleisen hallintolainsäädännön mukaisesti, ja toisaalta laissa erityisesti säännelty kuulemistilaisuus, jonne on tarkoitus kutsua myös muita kuin edellä mainitut asianosaiset ja kuultavat viranomaiset. Kuultavan naapurin käsite yhtenäistettäisiin maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen rakennuslupa-asioissa kuultavan naapurin käsitteen kanssa siten, että kuultavia olisivat paitsi viereisten myös vastapäisten kiinteistöjen tai muiden alueiden omistajat ja haltijat.

Eduskunnan käsittelyssä parhaillaan olevassa maakuntalakiehdotuksessa (HE 15/2017 vp) ehdotetaan, että tulevien maakuntien tehtävänä olisi kulttuuriympäristön hoito. Tehtävään kuuluisi muun muassa kulttuuriympäristöjen kestävän hoidon ja käytön edistäminen sekä niiden tilan ja kehityksen seuranta. Koska rakennetun kulttuuriympäristön alueellinen tuntemus olisi siis jatkossa maakunnissa, on perusteltua, että rakennussuojelua koskevan päätöksenteon siirtyessä tämän esityksen mukaisesti valtakunnalliselle Valtion lupa- ja valvontavirastolle, viraston tulisi aina pyytää lausunto kohteen sijaintimaakunnalta ennen rakennuksen suojelupäätöksen tekemistä.

Lisäksi kuultavat tahot jaettaisiin kahteen ryhmään siten, että rakennuksen ja kiinteistön omistajalle ja haltijalle, naapurille, Museovirastolle, rakennuksen sijaintikunnalle ja -maakunnalle, samoin kuin saamelaiskäräjille saamelaisen kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennuspe-

rintöä koskevista asioista, olisi aina varattava tilaisuus tulla kuulluksi, kun taas muun suojeluharkinnan kannalta tarpeellisen tahon kuulemisen tarpeellisuus olisi asiaa käsittelevän viranomaisen harkinnan varassa.

Suojelupäätös ja muutoksenhaku

Valtion lupa- ja valvontavirasto päättäisi rakennuksen suojelemisesta rakennusperintölain nojalla. Päätöksenteossa Valtion lupa- ja valvontavirasto vastaisi kokonaisharkinnasta. Virasto hoitaisi tehtäviään yhteistyössä Museoviraston sekä alueellisten ja paikallisten viranomaisten kanssa. Vastuiden ja ratkaisutoiminnan itsenäisyyden lisääntyminen edellyttää virastolta riittävän monipuolista sisällöllistä ja oikeudellista asiantuntemusta.

Ympäristöministeriöltä ehdotetaan poistettavaksi yksittäisiin suojelupäätöksiin liittyvät tehtävät. Myönteistä suojelupäätöstä ei enää alistettaisi ympäristöministeriön vahvistettavaksi eikä ministeriö toimisi myöskään muutoksenhakuviranomaisena. Siten Valtion lupa- ja valvontaviraston suojelupäätös jäisi lainvoimaiseksi, ellei siihen haettaisi muutosta.

Muutoksenhaku tapahtuisi valittamalla hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölain mukaisella hallintovalituksella. Valittaa voisi siten sillä perusteella, että Valtion lupa- ja valvontaviraston päätös olisi lainvastainen. Toimivaltainen hallinto-oikeus olisi edelleen se, jonka tuomiopiirissä rakennus sijaitsee.

Jos hallinto-oikeudessa olisi yhtä aikaa vireillä samaa rakennusta koskeva maankäyttö- ja rakennuslain mukainen purkamislupaa koskeva valitus ja rakennusperintölain mukainen suojelua koskeva valitus, hallinto-oikeus voisi hallintolainkäyttölain nojalla antaa määräyksen purkamisluvan täytäntöönpanosta siinä tapauksessa, että rakennusperintölain nojalla ei olisi asetettu vaarantamiskieltoa. Ehdotetut muutokset poistaisivat siten toimivallan katkeamisongelman, joka liittyy vaarantamiskielton harkinnanvaraisuuteen ja siihen, että sen asettamiseen toimivalta on säädetty vain ensi asteen päätöksentekoviranomaiselle.

Lakia ehdotetaan täsmennettäväksi muutoksenhakuun oikeutettujen osalta siten, että lakiin otettaisiin säännökset suojeluesityksen tekijän, kohteen sijaintikunnan ja Museoviraston valitusoikeudesta. Valituslupajärjestelmä ehdotetaan otettavaksi käyttöön rakennusperintölain mukaisissa asioissa. Valitusluvan myöntämiselle hallintolainkäyttölain 13 §:ssä säädetty perusteet turvaavat riittävästi asianosaisten mahdollisuuksia saada asia tuomioistuimen käsiteltäväksi tilanteissa, jossa hallinto-oikeus on jo tutkinut Valtion lupa- ja valvontaviraston päätöksen lainmukaisuuden. Lakiin ei ehdoteta lisättäväksi erityissäännöstä valitusluvan myöntämisen perusteista tai muista valituslupajärjestelmän piirteistä, vaan niissä noudatettaisiin hallintolainkäyttölain yleissäännöksiä. Valtion lupa- ja valvontavirastolla olisi valitusoikeus hallinto-oikeuden päätöksestä, jos hallinto-oikeus olisi muuttanut viraston päätöstä tai kumonnut sen.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi valitusoikeutta koskeva erityissäännös maakuntien 16 §:n nojalla antamien avustusta koskevien päätösten osalta, joihin muilta osin sovelletaan maakuntalain säännöksiä muutoksenhausta maakunnan päätökseen. Avustusasioissa valitusoikeus olisi maakuntalain sääntelystä poikkeavasti tarpeen olla vain asianosaisilla. Museoviraston tai muun valtionavustusviranomaisen avustuspäätökseen haettaisiin muutosta edelleen valtionavustuslain mukaisesti.

Poikkeaminen suojelupäätöksestä

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuus poiketa suojelupäätöksestä, jolloin suojelupäätöstä ei tarvitsisi muuttaa. Tilanteissa, joissa olosuhteiden muutokset aiheuttavat suojelupäätökseen

muutostarpeita mahdollisuus poiketa suojelupäätöksestä vastaisi usein paremmin sekä rakennuksen että osapuolten tarpeita. Poikkeaminen suojelupäätöksestä olisi myös sen muuttamista kevyempi menettely. Poikkeamismenettelyn käyttöön ottamista pidetään myös tarpeellisenä siitä syystä, että suojelumääräyksiä ei voida aina laatia siten, että ne joustavat riittävästi myöhemmissä soveltamistilanteissa. Asianosaisten oikeusturvan ja rakennuksen kulttuurihistoriallisen merkityksen turvaamisen kannalta suojelumääräyksiltä edellytetään paitsi joustavuutta myös täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta. Suojelupäätöksen tulkinnallisen selkeyden kannalta nykyistä parempi sääntelytilanne olisi se, että suojelupäätöksissä voitaisiin esimerkiksi suojelun kohde määritellä mahdollisimman täsmällisesti ja ennakoimattomien tilanteiden aiheuttamiin muutostarpeisiin olisi mahdollisuus vastata paitsi päätöksen tulkinnalla myös poikkeamismenettelyllä.

Vaikka poikkeamista koskevan hakemuksen voisi panna vireille vasta lain voimaantulosta alkaen, voisi hakemus silti koskea myös ennen lain voimaantuloa rakennusperintölailla tai sitä edeltäneillä laeilla suojeltuja rakennuksia. Poikkeaminen olisi mahdollista erityisen painavasta rakennusperinnön suojelua edistävästä syystä eikä se saisi johtaa siihen, että rakennus ei enää täyttäisi laissa säädettyjä suojelun edellytyksiä, vaan suojelupäätöksen voimassaolo olisi poikkeamisesta huolimatta edelleen perusteltua. Tältä osin sääntely ei täysin vastaisi esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain mukaista poikkeamista, joka mahdollistaa poikkeamisen myös kaavaan sisältyvästä rakennuksen purkamiskiellon sisältävästä suojelumääräyksestä voiden siten johtaa suojelun päättymiseen. Rakennusperintölaki lähtee siitä, että suojeltua rakennusta ei saa purkaa. Tämän lähtökohdan turvaamiseksi rakennusperintölaissa säädetystä rakennuksen purkamiskiellosta ei ole syytä säätää poikkeamismahdollisuutta. Kuitenkin rakennuksen osan, johon suojelu päätöksen mukaan kohdistuu, purkaminen esimerkiksi sen vahingoittumisen perusteella olisi mahdollista poikkeamalla suojelupäätöksestä.

Erityisen painava rakennusperinnön suojelua edistävä syy poiketa suojelupäätöksestä voisi liittyä myös mahdollisuuteen käyttää rakennusta. Poikkeamismenettelyllä voitaisiin turvata rakennuksen pysyminen käytössä tilanteessa, jossa olosuhteiden muututtua käyttö on vaarassa päättyä ilman suojelupäätöksestä joltakin osin poikkeamista edellyttäviä muutoksia. Esimerkiksi asuinrakennuksen esteettömyyden välttämättömät parannukset voisivat olla poikkeamisen perusteena oleva erityisen painava syy, joka edistäisi rakennusperinnön suojelua.

Poikkeamispäätös olisi sidoksissa toimenpidesuunnitelmaan, joka olisi liitettävä hakemukseen. Päätös olisi voimassa määräajan, joka voisi olla enintään seitsemän vuotta. Näin varmistettaisiin se, että poikkeamispäätös ei jäisi voimaan siinä tapauksessa, että sen hakija ei toteuttaisikaan hakemuksen mukaisia muutoksia rakennukseen. Määräajan päätyttyä voimassa olisi siten vain suojelupäätös, josta voisi tarvittaessa uudestaan hakea poikkeamista.

Ennen poikkeamispäätöksen tekemistä tulisi kuulla asiantuntijaviranomaisena Museovirastoa sekä saamelaiden kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskevissa asioissa myös saamelaiskäräjiä, joilla olisi myös valitusoikeus poikkeamispäätöksestä. Muiden tahojen kuulemisen tarpeellisuus olisi harkinnanvaraista. Museovirasto voisi lausuntoa antaessaan toimia yhteistyössä Saamelaismuseo Siidan kanssa, kuten suojelupäätöksen antamista koskevissa lausunnoissakin.

Poikkeamista koskeva päätös olisi toimitettava tiedoksi Museoviraston ja saamelaiskäräjien lisäksi aina rakennuksen sijaintikunnalle, sillä rakennusperintölain mukaisen poikkeamisen lisäksi hakijan olisi usein haettava myös maankäyttö- ja rakennuslain mukaista lupaa hankkeelleen.

Poikkeamispäätöksen valvonnan mahdollistamiseksi ehdotetaan lakiin lisäystä valvontaviranomaisten toimivaltuudesta tarkastaa rakennus myös poikkeamispäätöksen ehtojen noudattamisen valvomiseksi sekä siitä, että myös poikkeamispäätöksen ehtojen rikkominen voi tulla rakennussuojelurikkomuksena rangaistavaksi.

Korvausasiat

Valtion lupa- ja valvontavirastolle ehdotetaan toimivaltaa edustaa valtiota rakennusperintölain nojalla annettuihin päätöksiin liittyvissä korvausasioissa. Ympäristöministeriö luopuisi myös tältä osin yksittäisiin suojelupäätöksiin liittyvistä tehtävistä. Käytännössä Valtion lupa- ja valvontavirastolle olisi tarpeen lisäksi myöntää käyttöoikeus valtion talousarvion momenttiin 35.20.64. Siltä osin, kuin momentin määrärahaa ei käytettäisi korvauksiin, olisi tarpeellista, että Valtion lupa- ja valvontavirasto voisi käyttää määrärahaa myös rakennussuojeluasioiden ratkaisemiseksi tarvittaviin selvityksiin silloin, kun asianosaisten ei voitaisi edellyttää toimittavan selvityksiä sekä mahdollisiin valtion varoin 17 §:n nojalla suoritettaviin välttämättömiin kunnostustoimiin. Tällainen tilanne voi tulla esimerkiksi valtakunnallisesti merkittävien kohteiden inventointeja tai kansainvälisiin sopimuksiin perustuvia velvoitteita suojelupäätöksiin toimeenpantaessa.

Korvauksen edellytyksiin tai korvausasioiden menettelysäännöksiin ei ehdoteta muutoksia. Valtion lupa- ja valvontaviraston tulisi siten edelleen pyrkiä sopimaan korvauksen määrästä korvauksen oikeutetun kanssa. Jos korvauksesta ei olisi voitu sopia ja korvauksen määräämistä haettaisiin kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) mukaisessa toimituksessa, Valtion lupa- ja valvontavirasto edustaisi valtiota myös kyseisessä menettelyssä ja sitä mahdollisesti seuraavassa muutoksenhakuprosessissa. Mikäli näyttäisi siltä, että maksettavan korvauksen määrä tulisi ylittämään talousarviossa korvauksiin osoitetun määrärahan, valtiovarainministeriö tekisi, ympäristöministeriön esityksestä, eduskunnalle esityksen lisämäärärahan myöntämisestä.

Toiminta rikosasioissa

Valtion lupa- ja valvontavirastolle ehdotetaan ensisijaista valvontaviranomaisen vastuuasemaa rakennusperintölain vastaisten rakennussuojelurikkomusten ja -rikosten käsittelyssä. Valtion lupa- ja valvontavirastolla olisi velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten, jos olisi syytä epäillä edellä mainitun teon tehdyn. Ilmoitus voitaisiin kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa olisi pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaatisi ilmoituksen tekemistä. Lakiin ehdotetaan myös lisättäväksi, että esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuimessa asiaa käsiteltäessä olisi Valtion lupa- ja valvontavirastolle ja Museovirastolle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Rakennuksen omistajan mahdollisuus saada suojelusta tai vaarantamiskiellosta aiheutuneesta merkityksellisestä vahingosta tai haitasta korvausta säilyisi ennallaan. Rakennusperintölain nojalla ei sen voimassaoloaikana ole toistaiseksi maksettu korvauksia. Korvauksiin käytettävissä olevasta määrärahasta päätetään vuosittain valtion talousarvion yhteydessä.

Rakennusperintölain mukaisten rakennusten suojeluun liittyvien tehtävien hoitoon on ELY-keskuksissa kohdentunut keskimäärin 2,9 henkilötyövuoden verran työtä vuosina 2010–2017.

Tämä vastaa noin vuosittaisia 153 000 euron palkkakustannuksia. Valtion lupa- ja valvontavirastoa perustettaessa on tärkeä kiinnittää huomiota siihen, että virastolla olisi riittävät resurssit hoitaa sille rakennusperintölaissa osoitettuja tehtäviä.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Lähtökohtaisesti ehdotuksen arvioidaan vähentävän julkisen sektorin työtaakkaa pitkällä aikavälillä. Ehdotuksen mukanaan tuomat taloudelliset hyödyt ovat kuitenkin sidoksissa siihen, millä tavoin ja kuinka tehokkaasti muutokset valtion hallinnossa toteutetaan. Ehdotuksilla on vaikutuksia valtion viranomaisten henkilöstöön.

Ympäristöministeriö

Ehdotuksen myötä ympäristöministeriön tehtävistä poistuu rakennussuojelupäätösten vahvistaminen ja niihin liittyvien valitusten ratkaiseminen sekä valtion edustaminen korvausasioissa. Annettujen vahvistuspäätösten määrä ministeriössä on vaihdellut vuosittain 2–11 kappaleen välillä ajalla 2010–2017. Kun otetaan huomioon, että ympäristöministeriö ei nykyisessä työtilanteessa ole voinut käyttää riittävästi resursseja rakennussuojelupäätösten vahvistamiseen ja niihin liittyvien muutoksenhakuasioiden käsittelyyn, ei tehtävien muuttuminen pienennä ministeriön henkilöstötarpeita. Ministeriön rakennussuojelua koskevissa tehtävissä korostuisi jatkossa entisestään rakennusperintön suojelun yleinen kehittäminen ja vuorovaikutus muiden valtion viranomaisten ja maakuntien kanssa rakennetun kulttuuriympäristön suojelun osalta. Ministeriö tukisi asiantuntemuksellaan Valtion lupa- ja valvontavirastoa rakennussuojelutehtävien hoitamisessa.

Valtion lupa- ja valvontavirasto

Rakennussuojelupäätöksiin liittyvien tehtävien keskittämisen Valtion lupa- ja valvontavirastolle arvioidaan vahvistavan asioiden käsittelyssä tarvittavaa rakennusperintön suojeluun liittyvää asiantuntemusta. Keskittämisen arvioidaan myös edistävän valtakunnallisesti kokonaisuvaltaiseen näkemykseen perustuvaa rakennetun kulttuuriympäristön säilyttämistä ja suojelua. Valtion lupa- ja valvontavirastoa perustettaessa on tarkoitus uudistaa tietojärjestelmiä niin että virastolla olisi kokonaiskuva suojeltujen kohteiden tilasta. Vahvistusmenettelyn poistumisen ja poikkeamismahdollisuuden arvioidaan nopeuttavan rakennussuojeluasioiden käsittelyä. Samalla vahvistusmenettelyn poistuminen tarkoittaa Valtion lupa- ja valvontaviraston rakennussuojeluun liittyvien tehtävien korostumista ja edellyttää Valtion lupa- ja valvontavirastolta syvempää rakennussuojelun asiantuntemusta verrattuna ELY-keskuksiin. Ennen lainmuutoksen voimaantuloa ELY-keskuksissa on arvioitu rakennusperintölain mukaisten suojeluesitysten voivan lisääntyä johtuen maankäyttö- ja rakennuslain sekä maakuntauudistuksen aiheuttamista muutoksista.

Ehdotuksen mukaan Valtion lupa- ja valvontavirasto edustaisi jatkossa valtiota suojelupäätöksiin liittyvissä korvausasioissa. Rakennusperintölain voimassaoloaikana on ympäristöministeriön käsiteltävänä ollut yksi rakennusperintölain mukainen korvausasia. Mikäli rakennusperintölakiin perustuvat suojeluesitykset lisääntyvät, on mahdollista, että myös korvausvaatimusten määrä lisääntyy. Korvausasiat voivat olla pitkäkestoista ja sitoa resursseja. Viranomaisten toimintaan kohdistuvia vaikutuksia arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että Valtion lupa- ja valvontavirastolla olisi riittävä asiantuntemus ja resurssi hoitaa rakennussuojelu- ja niihin mahdollisesti liittyviä korvaustehtäviä.

Tuomioistuimet

Ympäristöministeriön vahvistusasioissa tekemistä päätöksistä on vuoden 2016 alusta valitettu hallinto-oikeuteen. Vuonna 2016 hallinto-oikeuksissa tuli vireille kaksi rakennussuojelupäätöstä koskevaa valitusta. Vuonna 2017 tuli vireille yksi valitus. Ympäristöministeriön roolista muutoksenhakuasteena luopumisen ja rakennusperintölain mukaisia päätöksiä koskevan valitustien muuttamisen siten, että valittaminen tapahtuisi suoraan yleisiin hallinto-oikeuksiin, arvioidaan selkeyttävän ja tehostavan muutoksenhakuprosesseja. Suojelusta poikkeamista koskevat Valtion lupa- ja valvontaviraston päätökset olisivat valituskelpoisia ja siten on mahdollista, että ehdotettu uusi poikkeamismenettely jossain määrin lisäisi valitusten määrää. Hallinto-oikeuksien työmäärän ei kuitenkaan arvioida merkittävästi kasvavan ehdotuksen johdosta. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen on ajalla 2010–2017 saapunut keskimäärin 1–2 rakennussuojeluasiana vuodessa. Ehdotettu valituslupasääntely muutoksenhaussa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen keventäisi korkeimman hallinto-oikeuden työmäärää niissä tapauksissa, joissa valituslupaa ei myönnettäisi. Muutos myös vahvistaisi korkeimman hallinto-oikeuden asemaa hallintoa ja hallintotuomioistuimia ratkaisullaan ohjaavan tuomioistuimen suuntaan. Kokonaisuutena arvioiden muutoksenhakua koskevat ehdotetut säännökset nopeuttaisivat rakennussuojelua koskevien asioiden käsittelyä ja merkitsisivät kustannusten säästöä.

3.3 Ympäristövaikutukset

Ehdotettu mahdollisuus suojelupäätöksestä poikkeamiseen helpottaa tietyin edellytyksin rakennusten korjaamista ja muutostöiden tekemistä. Poikkeamismahdollisuuden arvioidaan siten parantavan suojeltujen rakennusten kuntoa ja edistävän niiden käyttöä. Tällä arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia ympäristön viihtyisyyteen. Myös rakennussuojelun viranomaisprosessien nopeutumisella arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia suojeltujen rakennusten kuntoon ja siten ihmisten lähiympäristön viihtyisyyteen.

3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Rakennussuojeluasioden käsittely ympäristöministeriössä on saattanut kestää jopa yli vuoden. Ehdotettujen menettelyiden selkeyttämisen ja käsittelyvaiheiden vähentämisen arvioidaan nopeuttavan ja keventävän hallinnollisia prosesseja ja toteuttavan siten pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman tavoitteita. Kansalaisten näkökulmasta rakennussuojelumenettely myös yksinkertaistuisi ja helpottuisi, kun tehtävät keskitettäisiin yhdelle viranomaiselle. Lainvoimaisen päätöksen saaminen nykyistä nopeammin edistäisi asianosaisten oikeusturvaa siinä mielessä, että ratkaisu rakennuksen suojelusta ja siihen mahdollisesti suunniteltujen toimenpiteiden sallittavuudesta saataisiin nopeammin. Rakennussuojelua koskevan päätöksenteon keskittämisen Valtion lupa- ja valvontavirastoon arvioidaan mahdollistavan käytännön yhtenäistymisen ja ammattitaidon syvenemisen. Tämän arvioidaan parantavan suojelupäätösten laatua ja johtavan yhdenvertaisuuden kannalta myönteiseen kehitykseen, kun suojelukäytäntö yhtenäistyy. Rakennusperintölain mukaisessa päätöksenteossa noudatetaan yhdenvertaisuuslakia (1325/2014). Tässä esityksessä ehdotettu poikkeamismenettely mahdollistaisi poikkeamisen myös sellaisista rakennussuojelupäätöksistä, jotka on tehty ennen yhdenvertaisuuslain voimaantuloa. Tämän arvioidaan parantavan esteettömyyden toteutumista tällaisissa suojeluissa kohteissa. Tämä edistäisi rakennusten parempaa soveltuvuutta kaikille ja näin myös ihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintoihin ja asua kotonaan. Rakennussuojelurikosten ja -rikkomusten selvittämisessä yleisen edun näkökulman ja rakennusperinnön asiantuntemuksen huomioiminen turvataan, kun Valtion lupa- ja valvontavirastoa sekä Museovirastoa on kuultava. Tällä arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia rakennusperinnön säilyttämiseen.

4 Asian valmistelu

4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys on valmisteltu ympäristöministeriössä yhteistyössä Museoviraston sekä ELY-keskusten kulttuuriympäristötehtäviä hoitavien henkilöiden kanssa. Keväällä 2017 valmistelussa kuultiin edellä mainittujen tahojen lisäksi Kuntaliittoa.

4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Luonnoksesta hallituksen esitykseksi pyydettiin kirjallisia lausuntoja. Lausuntojen mukaan...

5 Riippuvuus muista esityksistä

Tämä esitys liittyy eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp), jäljempänä maakuntalakiesitys. Maakuntalakiesityksessä ehdotetaan säädettäväksi maakuntalaki, laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä niiden yhteinen voimaanpanolaki. Suomeen muodostettaisiin maakuntalakiesityksen mukaan 18 maakuntaa. Maakunnat olisivat julkisoikeudellisia yksiköitä, joilla on alueellaan itsehallinto.

Tämä esitys liittyy myös eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 14/2018 vp), jäljempänä maakuntauudistuksen täytäntöönpanoesitys. Maakuntauudistuksen täytäntöönpanoesitys sisältää ehdotukset muun muassa aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten lakkauttamisesta sekä uuden Valtion lupa- ja valvontaviraston perustamisesta. Lait ovat tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020.

Tässä esityksessä ehdotetaan sellaisia muutoksia rakennusperintölakiin, jotka edellyttävät edellä mainitussa maakuntauudistuksen täytäntöönpanoesityksessä ehdotettujen muutosten hyväksymistä. Tässä esityksessä ehdotetaan muutoksia myös samoihin säännöksiin kuin maakuntauudistuksen täytäntöönpanoesityksessä (5 §, 7 §, 9 §, 18 §, 20 § ja 21 §). Tämä esitys liittyy siten edellä mainittuun maakuntauudistuksen täytäntöönpanoesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Selkeyden vuoksi tämän esityksen lakiehdotuksessa on otettu huomioon myös maakuntauudistuksen täytäntöönpanoesityksessä ehdotetut muutokset. Lakiehdotuksen johtolauseeseen on kuitenkin lisättävä viittaukset maakuntauudistuksen täytäntöönpanoesityksessä ehdotettujen muutosten säädöskokoelmanumeroon, koska täytäntöönpanoesitys on vielä eduskunnan käsittelyssä tätä esitystä laadittaessa.

Tämä esitys liittyy myös eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 29/2018 vp), jäljempänä hallintoasioiden oikeudenkäyntilakiesitys. Hallintoasioiden oikeudenkäyntilakiesityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, jolla kumottaisiin voimassa oleva hallintolainkäyttölaki. Laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ehdotetaan säädettäväksi, että haettaessa muutosta hallinto-oikeuden päätökseen korkeimmalta hallinto-oikeudelta muutoksenhaku edellyttäisi lähtökohtaisesti valituslupaa. Kyseisen ehdotuksen mukaan myös hallintopäätöksen tehneellä viranomaisella olisi mahdollisuus valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen valitusluvalla, jos hallinto-oikeus on muuttanut viranomaisen päätöstä tai kumonnut sen. Jos eduskunta hyväksyy hallintoasioiden oikeudenkäyntilakiesityksen, tässä esityksessä ehdotettu rakennusperintölain 21 §:n 4 momentin valituslupasäännös olisi tarpeeton. Riittävää olisi tältä osin viitata lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa. Sama koskisi

tässä esityksessä ehdotettua rakennusperintölain 21 §:n 4 momentin säännöstä viranomaisen valitusoikeudesta tilanteissa, joissa hallinto-oikeus on muuttanut viranomaisen päätöstä tai kumonnut sen. Eduskunnan hyväksyessä ehdotuksen laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa, myös tässä esityksessä rakennusperintölain 21 §:n 2 ja 3 momenttien ehdotetut viittaukset hallintolainkäyttölain 6 §:ään ja 5 momentiksi ehdotettu viittaus hallintolainkäyttölakiin tulisi muuttaa viittauksiksi uuteen yleislakiin.

LUONNOS

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

5 §. Asian vireilletulo. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi myös maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen (HE 14/2018 vp) yhteydessä. Pykälän 3 momentissa säädetään rakennuksen suojelemista koskevan esityksen muodosta ja sisällöstä. Momenttiin lisättäisiin valtuus antaa valtioneuvoston asetuksella tarkempia säännöksiä esityksen sisällöstä.

7 §. Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi myös maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen (HE 14/2018 vp) yhteydessä. Kuulemisvelvollisuutta laajennettaisiin voimassa olevaan lakiin verrattuna koskemaan suojeleasian kohteena olevan rakennuksen sijaintikiinteistön haltijaa, jos tämä on eri kuin kiinteistön omistaja, sekä vastapäätä olevien kiinteistöjen tai muiden alueiden omistajia ja haltijoita. Naapurien osalta kuultavat asianosaiset olisivat lisäyksen jälkeen yhteneväiset maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesta rakennusluvasta kuultavien naapurien kanssa. Lisäksi pykälään lisättäisiin, että ennen suojelupäätöksen tekemistä olisi pyydettävä lausunto maakunnalta, jonka alueella suojeleasian kohteena oleva rakennus sijaitsee. Muita suojeluharkinnan kannalta tarpeellisia tahoja olisi kuultava tarvittaessa. Muita suojeluharkinnan kannalta tarpeellisia kuultavia tahoja voisivat olla esimerkiksi alueelliset tai tiettyyn rakennusperinnön osa-alueeseen perehtyneet yhteisöt ja museot. Erityisesti kun on kyse julkisista rakennuksista tai muista yleisölle avoimista tai tarjottavista tiloista, voi yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää myös niiden tahojen kuulemista, jotka käyttävät rakennusta. Suojeluharkinnan kannalta tarpeellisia kuultavia tahoja voisivat tällaisessa tilanteessa olla esimerkiksi vammaisia henkilöitä edustavat tahot. Kuulemisessa noudatettaisiin hallintolain säännöksiä.

Pykälän 2 momentissa säädetään mahdollisuudesta järjestää suojeleasian vireille tulon jälkeen erityinen tilaisuus, jossa voidaan käsitellä eri näkökohtia suojelemaan liittyen. Tilaisuuden tarkoituksena ei ole korvata varsinaista 1 momentissa tarkoitettua kuulemistä tai hallintolain mukaista katselmusta, vaan tarjota muillekin kuin asianosaisille ja kuultaville viranomaisille mahdollisuus osallistua ja siten parantaa hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Tämän tarkoituksen selventämiseksi pykälää muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin 1 momentissa tarkoitettuihin asianosaisiin ja viranomaisiin, joiden lisäksi tilaisuuden todettaisiin olevan tarkoitettu myös muille, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa. Tilaisuus voitaisiin järjestää esimerkiksi, kun vireillä olisi erityisten ympäristöarvojen tai paikallishistorian kannalta paikkakunnalla tai kaupunginosassa yleisesti tunnetun rakennuksen suojeleasia.

Pykälän 3 momentissa säädetään 2 momentissa tarkoitettuun tilaisuuteen kutsumisesta. Pykälän 3 momentti ehdotetaan yhdistettäväksi 2 momenttiin.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan tarkempia säännöksiä tahoista, joita on kuultava, ja 2 momentissa tarkoitettujen tilaisuuden järjestämisestä voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella.

9 §. Suojelupäätös. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi myös maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen (HE 14/2018 vp) yhteydessä. Pykälän 1 momentissa säädetään suojelupäätöksen tekemisestä. Momenttia muutettaisiin siten, että suojeltavaksi määräämistä koskevaa päätöstä ei enää toimittaisi ympäristöministeriön vahvistettavaksi. Valtion lupaja valvontaviraston päätös tulisi siten lainvoimaiseksi, ellei siihen haettaisi muutosta.

10 a §. Suojelupäätöksestä poikkeaminen. Lakiin lisättäisiin 10 a §, jossa säädettäisiin rakennuksen suojelupäätöksestä poikkeamisesta. Pykälää ei sovellettaisi vaarantamiskieltoa koskeviin 6 §:n mukaisiin päätöksiin tai muihin rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain nojalla annettaviin päätöksiin kuin suojelupäätöksiin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin poikkeamisen edellytyksistä. Valtion lupa- ja valvontavirasto voisi hakemuksesta myöntää luvan poiketa suojelupäätöksestä erityisen painavasta rakennusperinnön suojelua edistävästä syystä. Lupaa poikkeamiseen voisi hakea suojellun rakennuksen omistaja tai haltija ja myös rakennuksen sijaintikiinteistön omistaja tai haltija. Muun tahon kuin rakennuksen omistajan tekemän hakemuksen käsittely edellyttäisi omistajan suostumusta. Edellytys edistää rakennusperinnön suojelua tarkoittaisi, että poikkeamisen tulisi edistää rakennuksen säilyttämistä ja suojelua. Erityisen painavalla rakennusperinnön suojelua edistävällä syyllä tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa suojelupäätöstä noudattaen rakennuksen käyttäminen alkuperäiseen tai suojelupäätöksen antamishetkellä vallinneeseen käyttötarkoitukseensa sekä muuttaminen uuteen soveltuvaan käyttötarkoitukseen on mahdotonta tai mahdollisuus siihen on merkittävästi rajoittunut. Merkittävä rajoittuminen voi tarkoittaa muun muassa asuinrakennuksen esteettömyydessä olevia merkittäviä puutteita. Erityisen painavalla rakennusperinnön suojelua edistävällä syyllä tarkoitetaan myös esimerkiksi tilanteita, joissa suojeltu rakennuksen osa on siten vahingoittunut, että sitä ei ole mahdollista säilyttää rakennuksessa vaarantamatta rakennuksen käyttötarkoituksen mukaista käyttöä tai suojelun perusteena olevien arvojen säilymistä. Poikkeamista ei kuitenkaan saisi myöntää, jos rakennus ei sen seurauksena enää täyttäisi 8 §:ssä säädettyjä suojelun edellytyksiä. Esimerkiksi rakennuksen uuden käyttötarkoituksen ja sitä varten tehtävien muutosten tulisi sopeutua rakennuksen ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin siten, että ne edellytykset, joiden nojalla rakennus on suojeltu, poikkeamisen jälkeenkin olennaisilta osin täytyisivät. Valtion lupa- ja valvontavirasto voisi poikkeamista koskevassa päätöksessä määrätä poikkeamiselle ehtoja. Ehtojen avulla voitaisiin esimerkiksi turvata suojelun edellytysten täytyminen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin poikkeamista koskevan päätöksen määräaikaaisuudesta. Päätöksessä tulisi määrätä aika, jonka kuluessa poikkeamisen perusteena oleva toimenpide olisi saatettava loppuun. Poikkeaminen olisi määräaikainen, koska se olisi sidottu sitä koskevan hakemuksen mukaiseen toimenpidesuunnitelmaan eikä sillä muutettaisi rakennuksen suojelun sisältöä siinä tapauksessa, että suunnitelma jäisi toteuttamatta. Määräaika voisi olla enintään viisi vuotta ja se alkaisi poikkeamispäätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Määräaikaa voitaisiin kuitenkin hakemuksesta jatkaa enintään kaksi vuotta siten, että poikkeamispäätös voisi olla voimassa yhteensä enintään seitsemän vuotta.

10 b §. Menettely suojelupäätöksestä poikettaessa. Lakiin lisättäisiin 10 b §, jossa säädettäisiin menettelystä 10 a §:n mukaista poikkeamisasiaa käsiteltäessä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin poikkeamista koskevan hakemuksen muodosta ja siihen välttämättä sisällytettävistä tiedoista. Hakemuksen tulisi olla kirjallinen. Kirjallisen muodon täyttymisessä sovellettaisiin lakia sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003), jonka mukaan vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja. Hakemus olisi perusteltava eli siitä olisi käytävä ilmi hakemuksen perusteena oleva erityisen painava rakennusperinnön suojelua edistävä syy. Lisäksi hakemuksessa olisi yksilöitävä miltä osin suojelupäätöksestä tai suojelumääräyksistä on tarkoitus poiketa. Hakemukseen olisi myös liitettävä suunnitelma siitä toimenpiteestä, jonka hakija aikoo toteuttaa. Suunnitelman avulla arvioitaisiin 10 a §:ssä säädettyjen poikkeamisen edellytysten täyttymistä. Hakemisessa noudatettaisiin lisäksi hallintolain säännöksiä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kuulemisesta poikkeamista koskevaa päätöstä valmisteltaessa. Ennen päätöksen tekemistä olisi aina pyydettävä Museoviraston lausunto, jotta Museovirasto rakennusperinnön asiantuntijana voisi ottaa kantaa muun muassa suojelun edellytysten täyttymiseen siinä tapauksessa, että lupa hakemuksen mukaiseen poikkeamiseen myönnettäisiin, sekä päätöksessä tarvittaviin ehtoihin. Lisäksi saamelaisten kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskevissa asioissa olisi aina pyydettävä saamelaiskäräjien lausunto. Muille 7 §:n 1 momentissa tarkoitetuille tahoille varattaisiin tarvittaessa tilaisuus tulla kuulluksi. Rakennuksen ja kiinteistön omistajaa ja haltijaa olisi pääsääntöisesti tarpeen kuulla silloin, kun tämä ei olisi poikkeamispäätöksen hakija. Naapureita olisi tarpeen kuulla silloin, kun hakemus koskisi heidän etujaan ja oikeuksiaan siten, että heitä olisi pidettävä poikkeamisasian asianosaisina. Rakennuksen sijaintikunnan, sijaintimaakunnan ja muiden suojeluharkinnan kannalta tarpeellisten tahojen kuulemisen tarpeellisuus olisi harkittava niiden toimialan ja asian ratkaisemisessa tarvittavan selvityksen perusteella. Esimerkiksi rakennuksen sisätilojen suojelua koskeva poikkeaminen ei välttämättä koskisi rakennuksen sijaintikunnan toimialaa tai naapurien etuja ja oikeuksia siten, että kuuleminen olisi tarpeen, kun taas ulkotilojen suojelua koskevassa asiassa mainittujen tahojen kuuleminen pääsääntöisesti olisi tarpeen. Julkisten rakennusten ja muiden yleisön käytettävissä olevien rakennusten osalta sisätiloihin tehtävillä muutoksilla voi olla vaikutuksia rakennusten käyttäjiin. Tällaisissa tilanteissa esimerkiksi vammaisia henkilöitä edustavan tahon kuuleminen voisi olla tarpeellista sen turvaamiseksi, että poikkeamissuunnitelmaan liittyvät esteettömyysnäkökohdat tulisivat otetuksi huomioon. Kuulemisessa noudatettaisiin myös hallintolain säännöksiä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että poikkeamista koskeva päätös olisi toimitettava tiedoksi Museovirastolle ja rakennuksen sijaintikunnalle sekä saamelaisten kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskevissa asioissa saamelaiskäräjille. Kunnalle päätös olisi siis toimitettava silloinkin, kun kuntaa ei olisi kuultu ennen päätöksen tekemistä, jotta kunta voisi muun muassa valvoa, että hankkeessa noudatettaisiin myös tarvittavia maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia menettelyjä. Lisäksi päätöksen tiedoksiannossa noudatettaisiin hallintolain säännöksiä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että tarkempia säännöksiä poikkeamista koskevan hakemuksen sisällöstä ja kuultavista tahoista voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella.

10 c §. Poikkeamista koskevan päätöksen maksullisuus. Lakiin lisättäisiin 10 c §, joka sisältäisi informatiivisen viittauksen valtion maksuperustelakiin (150/1992). Poikkeamista koskevien hakemusten käsittelystä voitaisiin periä maksu suoraan valtion maksuperustelain nojalla.

13 §. Korvaukset. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että valtiota korvausasiassa edustaisi ympäristöministeriön sijasta Valtion lupa- ja valvontavirasto. Muutos täydentäisi suojelupäätösten vahvistamismenettelystä luopumista niin, että valtion edustajana korvauksen määräämistä koskevissa asioissa olisi lopullisen suojelupäätöksen tehnyt viranomainen.

15 §. Korvauksen määrääminen. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että toimivalta sopia valtion puolesta korvauksen määrästä korvaukseen oikeutetun kanssa siirrettäisiin ympäristöministeriöltä Valtion lupa- ja valvontavirastolle.

18 §. Tarkastusoikeus. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi myös maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen (HE 14/2018 vp) yhteydessä. Pykälän 1 momentissa säädetään, että Museovirastolla tai sen määräämällä museoviranomaisella sekä ELY-keskuskella on oikeus päästä rakennukseen tai sen huonetiloihin, jos on perusteltu syy epäillä, että rakennuksen suojelua koskevia tai vaarantamiskiellon yhteydessä annettuja määräyksiä on ri-

kottu. Momenttiin lisättäisiin, että edellä mainittu oikeus päästä rakennukseen tai sen huoneti-loihin olisi myös, jos on perusteltu syy epäillä, että poikkeamista koskevan päätöksen ehtoja on rikottu.

20 §. Seurannan järjestäminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi myös maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen (HE 14/2018 vp) yhteydessä. Pykälän 1 momentissa säädetään lain toimivuuden ja suojeltujen kohteiden tilan ja kehityksen valtakunnallisesta seurannasta. Momentista poistettaisiin valtuus antaa ympäristöministeriön asetuksella tarkempia säännöksiä seurannasta ja seurantajärjestelmistä. Asetusta ei ole annettu.

21 §. Muutoksenhaku Valtion lupa- ja valvontaviraston päätöksestä. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi myös maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen (HE 14/2018 vp) yhteydessä. Pykälän otsikkoa muutettaisiin siten, että pykälä koskisi muutoksenhakua Valtion lupa- ja valvontaviraston päätöksestä. Pykälä ei koskisi muutoksenhakua 16 §:ssä tarkoitettujen avustusviranomaisten päätöksistä.

Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että muutosta kaikkiin Valtion lupa- ja valvontaviraston päätöksiin saisi hakea valittamalla hallinto-oikeuteen. Rakennuksen suojelua koskevaan päätökseen ei siten enää haettaisi muutosta ympäristöministeriöltä. Toimivaltainen hallinto-oikeus olisi se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä rakennus sijaitsee.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin suojeluesityksen tekijän, kohteen sijaintikunnan ja Museoviraston valitusoikeudesta 9 §:ssä tarkoitetun rakennuksen suojelua koskevan päätöksen osalta. Suojeluesityksen voi rakennusperintölain 5 §:n nojalla tehdä myös rekisteröity yhteisö, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen. Valitusoikeus on perusteltu, jotta yhteisö voisi valvoa etujaan. Kohteen sijaintikunnalla on perusteltua olla valitusoikeus, sillä rakennuksen suojelua koskeva päätös voi vaikuttaa kunnan maankäytön suunnitteluun. Museoviraston osalta valitusoikeus on tarpeen, jotta se pystyisi tehokkaasti hoitamaan sille kuuluvaa rakennusperinnön säilyttämisen valvontatehtävää. Museoviraston muutoksenhakuoikeus on perusteltu ottaen huomioon asian laatu ja päätösten tavoite rakennetun kulttuuriympäristön ajallisen ja alueellisen monimuotoisuuden turvaamisesta ja sen ominaisluonteen ja erityispiirteiden vaalimisesta. Valitusoikeuden kirjaamista lakiin pidetään tarpeellisena myös, jotta Museoviraston valitusoikeus rakennussuojelupäätöksistä ei jäisi tulkinnanvaraiseksi. Saamelaisen kotiseutualueella olevien saamelaista rakennusperintöä edustavien rakennusten suojelua koskevista päätöksistä valitusoikeus olisi myös saamelaiskäräjillä. Valitusoikeus olisi tarpeen, jotta saamelaiset voisivat valvoa etuaan, kun rakennussuojeluasiassa on kysymys heidän rakennusperintöään edustavan kohteen suojeluarvojen arvioinnista. Asianosaisten ja muiden viranomaisten valitusoikeus määräytyisi hallintolainkäyttölain säännösten mukaisesti.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin valitusoikeudesta ehdotetussa 10 a §:ssä tarkoitetun suojelupäätöksestä poikkeamista koskevan päätöksen osalta. Säännös vastaisi ehdotetun 10 b §:n 2 momenttia siten, että valitusoikeus olisi aina Museovirastolla ja saamelaisen kotiseutualueella olevien saamelaista rakennusperintöä edustavien rakennusten suojelusta poikkeamista koskevista päätöksistä myös saamelaiskäräjillä. Näiden tahojen valitusoikeus olisi perusteltua sen valvomiseksi, että poikkeaminen ei vaaranna niiden edellytysten täyttymistä, joiden nojalla rakennus on suojeltu. Muiden 10 b § 2 momentissa tarkoitettujen tahojen valitusoikeus määräytyisi hallintolainkäyttölain säännösten mukaisesti.

Pykälään lisättäisiin 4 momentti, jossa säädettäisiin muutoksen hakemisesta hallinto-oikeuden päätökseen. Hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntäisi valitusluvan. Niissä tapauksissa, jossa hallinto-oikeus olisi muuttanut

Valtion lupa- ja valvontaviraston päätöstä tai kumonnut sen, virastolla olisi valitusoikeus hallinto-oikeuden päätöksestä, jos korkein hallinto-oikeus myöntäisi valitusluvan.

Pykälään lisättäisiin 5 momentti, jossa säilytettäisiin nykyisin 3 momentissa oleva informatiivinen säännös siitä, että muilta osin muutoksenhausta säädetään hallintolainkäyttölaissa.

21 a §. Muutoksenhaku maakunnan päätöksestä. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi 21 a §, jossa säädettäisiin muutoksenhausta maakunnan 16 §:n mukaisiin avustusta koskeviin päätöksiin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valitusoikeudesta. Valitusoikeus olisi vain asianosaisella eli sillä, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että muilta osin muutoksenhausta säädetään maakuntalaissa, joka sisältää yleissäännökset muutoksenhausta maakunnan päätöksiin.

23 §. Rakennussuojelurikkomus. Pykälässä säädetään rakennussuojelurikkomuksesta. Pykälään lisättäisiin 4 kohta, jossa rakennussuojelurikkomuksena säädettäisiin rangaistavaksi ehdotetussa 10 a §:ssä tarkoitetun poikkeamispäätöksen ehtojen rikkominen. Lisäyksellä on tarkoitus mahdollistaa sen valvominen, että poikkeamispäätöksen ehtoja noudatetaan ja poikkeamispäätöksen edellytykset täyttyvät tosiasiallisesti.

23 a §. Toiminta rikosasioissa. Lakiin lisättäisiin uusi 23 a §, jossa säädettäisiin valvonta- ja asiantuntijaviranomaisten toimivallasta, velvollisuuksista ja kuulemisesta rikosasioissa. Rikoslain 48 luvun 6 §:ssä säädetyn rakennussuojelurikoksen osalta pykälää sovellettaisiin vain tämän lain vastaisiin tekoihin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Valtion lupa- ja valvontaviraston velvollisuudesta tehdä poliisille ilmoitus esitutkintaa varten, jos olisi syytä epäillä, että on tehty rakennusperintölaissa säädetyn velvollisuuden tai rakennusperintölain nojalla annetun päätöksen tai määräyksen vastainen teko tai laiminlyönti, joka täyttää 23 §:ssä rangaistavaksi säädetyn rakennussuojelurikkomuksen tai 22 §:ssä tarkoitetun, rikoslain 48 luvun 6 §:ssä rangaistavaksi säädetyn rakennussuojelurikoksen tunnusmerkistön. Ilmoitus voitaisiin kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa olisi pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaatisi ilmoituksen tekemistä. Säännöksen tarkoitus on selkeyttää Valtion lupa- ja valvontaviraston asemaa viranomaisena, jolla on ensisijainen vastuu lain noudattamisen valvomisesta. Ilmoituksen lain vastaiseksi epäilystä teosta voisi poliisille kuitenkin tehdä muukin viranomaisen tai taho.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että 23 §:ssä rangaistavaksi säädettyä rakennussuojelurikkomusta tai 22 §:ssä tarkoitettua, rikoslain 48 luvun 6 §:ssä rangaistavaksi säädettyä, tässä laissa säädetyn velvollisuuden tai tämän lain nojalla annetun päätöksen tai määräyksen vastaista tekoa tai niitä koskevaa laiminlyöntiä käsiteltäessä esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuinmessä olisi Valtion lupa- ja valvontavirastolle ja Museovirastolle varattava tilaisuus tulla kuuluksi. Velvollisuus huolehtia kuulemisesta olisi esitutkinta-, syyttävä ja tuomioistuinviranomaisella. Kuulemistilaisuuden varaaminen olisi tarpeen, jotta mainitut viranomaiset voisivat ottaa kantaa teon merkitykseen siltä kannalta, miten teko vaikuttaa vaarantamiskiellon tai suojelupäätöksen toteuttamismahdollisuuksiin. Kuulemisvelvollisuus myös turvaisi suojeluviranomaisten tiedonsaannin lain vastaisista teoista.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lain 5 §:n 3 momenttiin, 7 §:n 3 momenttiin ja ehdotetun 10 b §:n 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi valtuutus valtioneuvoston asetuksen antamiseen. Valtuutusten nojalla voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä rakennuksen suojelemista koskevan esityksen ja suojelupäätöksestä poikkeamista koskevan hakemuksen sisällöstä sekä kuultavista asianosaisista ja viranomaisista suojelua ja poikkeamista koskevia päätöksiä valmisteltaessa.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020. Laissa annetaan tehtäviä Valtion lupa- ja valvontavirastolle, jonka perustamisesta säädetään eduskunnan käsittelyssä olevassa lakiehdotuksessa (HE 14/2018 vp). Tarkoituksena on, että laki Valtion lupa- ja valvontavirastosta tulee voimaan 1.1.2020. Ehdotettu rakennusperintölain muutos noudattaa samaa voimaantuloajankohtaa.

Siirtymäsäännös on tarpeen antaa 7 §:n ja ehdotetun 23 a §:n 2 momentin mukaisten asianosaisten ja viranomaisten kuulemista koskevien muutosten osalta. Muutettuja säännöksiä sovellettaisiin vain tämän lain voimaan tultua vireille tuleviin asioihin. Jo vireillä olevissa asioissa ei siten tarvitsisi kesken asian käsittelyn laajentaa kuultavien piiriä ehdotettujen säännösten mukaiseksi.

Siirtymäsäännös on tarpeen antaa myös niistä ELY-keskuksen päätöksistä, jotka on tehty ennen ehdotettujen muutosten voimaan tuloa, mutta jotka eivät ole vielä lainvoimaisia. Nämä päätökset ovat jo vahvistamis- tai valitusasioina vireillä ympäristöministeriössä tai hallintotuomioistuimessa taikka voivat tulla sellaisina ympäristöministeriössä vireille. Päätöksiin sovellettaisiin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita 9 ja 21 §:n suojelupäätösten vahvistamista ja muutoksenhakua koskevia säännöksiä.

Lisäksi siirtymäsäännös on tarpeen antaa tämän lain voimaan tullessa vireillä olleista korvausta koskevista asioista. Valtion edustamistehtävää ei keskeneräisissä asioissa olisi tarkoituksenmukaista siirtää ympäristöministeriöltä Valtion lupa- ja valvontavirastolle, vaan Valtion lupa- ja valvontavirasto edustaisi valtiota vasta tämän lain voimaan tultua vireille tulevissa korvausasioissa.

Muilta osin tässä laissa ehdotettuja muutoksia noudatettaisiin lain voimaan tulosta alkaen. Esimerkiksi ehdotetun 10 a §:n mukainen poikkeamisasia voisi tulla vireille lain voimaan tultua. Poikkeamisasia voisi kuitenkin koskea myös ennen lain voimaan tuloa annettuja suojelupäätöksiä.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksessä ehdotetaan luopumista ympäristöministeriön asemasta alistusviranomaisena ja muutoksenhakuviranomaisena. Lisäksi ehdotetaan valituslupajärjestelmän soveltamisalan laajentamista rakennusperintölain mukaisiin päätöksiin. Hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Ehdotetut muutokset eivät vaikuta asianosaisten mahdollisuuteen lausua käsityksensä laissa säädettyistä asioista niiden ollessa vireillä toimivaltaisissa viranomaisissa. Muutokset eivät myöskään rajoita perustuslain 21 §:n 1 momentissa jokaiselle turvattua oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa tai oikeutta saada oikeuksia ja

velvollisuuksia koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Perustuslakivaliokunta on uudemmassa käytännössään katsonut, että hallinto-oikeudellisen valituslupajärjestelmän hyväksyttävyyttä ja oikeasuhtaisuutta perustuslain 21 §:n kannalta tarkasteltaessa keskeistä on varmistua siitä, että muutoksenhakujärjestelmä kokonaisuutena turvaa sekä oikeusturvan saatavuuden ja riittävyyden että asian käsittelyn niin joutuisasti kuin se on oikeusturvavaatimuksen valossa mahdollista. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityisesti huomiota siihen, turvaavatko korkeinta hallinto-oikeutta edeltävät muutoksenhakujärjestelyt asian laadun ja merkittävyyden edellyttämät oikeusturvatakeet. Merkitystä on annettu myös sille, riittääkö korkeimman hallinto-oikeuden velvollisuus tai mahdollisuus valituslupan myöntämiseen laissa säädettyjen perusteiden täytyessä turvaamaan oikeusturvan saatavuuden. Perustuslakivaliokunta on lisäksi katsonut, että alueellisten hallinto-oikeuksien asema on vahvistunut sekä lainsäädännöllisten toimenpiteiden että näiden tuomioistuinten asiantuntemuksen ja tehtävien lisääntymisen seurauksena (PeVL 36/2014 vp, PeVL 34/2012 vp, PeVL 33/2012 vp ja PeVL 32/2012 vp).

Rakennusperintölain mukaisten asioiden osalta on katsottu, että valitusten käsittely hallinto-oikeudessa turvaa riittävällä tavalla näiden asioiden edellyttämät oikeusturvatakeet. Lisäksi on otettu huomioon, että valituslupamenettelyn käyttöönotto ei vaikuta oikeuteen valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä, vaan siihen, missä määrin valitus tutkitaan. Jos hallintolainkäyttölain 13 §:n 2 momentissa säädetty valituslupaperuste on olemassa, korkeimman hallinto-oikeuden on myönnettävä valituslupa.

Esityksessä ehdotetaan, että Museovirastolla olisi muutoksenhakuoikeus rakennussuojelupäätöksestä sekä suojelupäätöksestä poikkeamista koskevasta päätöksestä. Tältä osin esitystä on syytä arvioida perustuslain 21 §:n edellyttämän asianmukaisen menettelyn kannalta, sillä perustuslakivaliokunta on katsonut viranomaisen yleisen valitusoikeuden saattavan johtaa siihen, että viranomainen nähtäisiin yksityisen asianosaisen vastapuolena (PeVL 47/2005 vp, PeVL 45/2006 vp, PeVL 22/2013 vp). Perustuslakivaliokunta on kuitenkin hyväksynyt viranomaisen valitusoikeuden silloin, jos se on asioiden laatu ja luonne huomioon ottaen perusteltu (PeVL 58/2006 vp, PeVL 15/2011 vp). Museovirasto toimii rakennusperintölain mukaan rakennusperinnön säilyttämistä valvovana valtakunnallisena viranomaisena ja asiantuntijana. Museoviraston muutoksenhakuoikeus on perusteltu, kun otetaan huomioon, että rakennussuojelupäätöksillä on myös laajempaa yleistä etua palvelevaa merkitystä rakennusperinnön säilyttämiseksi.

Edellä kerrotuilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) 5, 7, 9, 13, 15, 18, 20, 21 ja 23 § sellaisina kuin niistä ovat 15 § osaksi laissa 914/2013 ja 18 § osaksi laissa 1174/2013, sekä

lisätään 10 a §, 10 b § ja 10 c §, 21 a § ja 23 a § seuraavasti:

5 §

Asian vireilletulo

Rakennuksen suojelua koskeva asia tulee Valtion lupa- ja valvontavirastossa vireille sille tehdystä esityksestä tai sen omasta aloitteesta.

Esityksen rakennuksen suojelemisesta saa tehdä:

- 1) omistaja;
- 2) valtion viranomainen, maakunta ja kunta, jonka alueella rakennus sijaitsee;
- 3) toimialueellaan sellainen rekisteröity yhteisö, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen.

Esityksen tulee olla kirjallinen ja siitä tulee ilmetä, miksi rakennus tulisi suojella. Esityksestä tulee myös ilmetä tieto rakennuksen sijaintipaikasta ja, jos mahdollista, omistajasta tai haltijasta. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä esityksen sisällöstä.

7 §

Asiansaisten kuuleminen ja lausunnot

Valtion lupa- ja valvontaviraston on ennen suojelua koskevan päätöksen tekemistä varattava rakennuksen ja kiinteistön omistajalle ja, jos rakennus tai kiinteistö ei ole omistajan hallussa, sen haltijalle sekä viereisen tai vastapäätä olevan kiinteistön tai muun alueen omistajalle ja haltijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Valtion lupa- ja valvontaviraston on myös pyydyttävä rakennuksen sijaintikunnan, sijaintimaakunnan ja Museoviraston sekä tarvittaessa muun suojeluharkinnan kannalta tarpeellisen tahon lausunto. Saamelaiden kotiseutualueella olevaa saamelaisrakennusperintöä koskevissa asioissa on pyydyttävä saamelaiskäräjien lausunto.

Kun suojelua koskeva asia on tullut vireille, Valtion lupa- ja valvontavirasto voi järjestää tilaisuuden, jossa 1 momentissa tarkoitetuilla asianosaisilla ja viranomaisilla, sekä muilla, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa, on mahdollisuus tuoda esiin suojelun tarpeeseen, tavoitteisiin ja keinoihin liittyviä näkökohtia. Kutsu tilaisuuteen toimitetaan joko kirjeitse tai, jos kutsuttavien määrää ei voida etukäteen tietää, ilmoittamalla siitä vähintään yhdessä rakennuksen sijaintipaikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä kuultavista tahoista ja 2 momentissa tarkoitetun tilaisuuden järjestämisestä.

9 §

Suojelupäätös

Rakennuksen suojelemisesta päättää Valtion lupa- ja valvontavirasto.
Suojelupäätöksen muuttamiseen tai kumoamiseen sovelletaan, mitä suojeluesityksen tekemisestä ja suojelusta päättämisestä säädetään.

10 a §

Suojelupäätöksestä poikkeaminen

Valtion lupa- ja valvontavirasto voi rakennuksen tai kiinteistön omistajan tai haltijan hakemuksesta, asettamallaan ehdoilla myöntää poikkeamisen suojelupäätöksestä, jos sille on erityisen painava rakennusperinnön suojelua edistävä syy. Muun tahon kuin rakennuksen omistajan tekemä hakemus edellyttää omistajan suostumusta. Poikkeamista ei kuitenkaan saa myöntää, jos rakennus ei sen seurauksena enää täyttäisi 8 §:ssä säädettyjä suojelun edellytyksiä.

Valtion lupa- ja valvontaviraston on poikkeamista koskevassa päätöksessä määrättävä aika, jonka kuluessa poikkeamisen perusteena oleva toimenpide on saatettava loppuun. Määräaika voi olla enintään viisi vuotta. Määräaika alkaa päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Määräaikaa voidaan hakemuksesta jatkaa enintään kaksi vuotta.

10 b §

Menettely suojelupäätöksestä poikettaessa

Poikkeamista koskeva hakemus on toimitettava Valtion lupa- ja valvontavirastolle kirjallisesti. Hakemus on perusteltava ja siihen on liitettävä suunnitelma poikkeamista edellyttävästä toimenpiteestä. Hakemuksessa on yksilöitävä miltä osin suojelupäätöksestä ja suojelumääräyksistä on tarkoitus poiketa.

Valtion lupa- ja valvontaviraston on ennen poikkeamista koskevan päätöksen tekemistä pyydettyävä Museoviraston lausunto sekä tarvittaessa varattava muille 7 §:n 1 momentissa tarkoitetuille tahoille tilaisuus tulla kuulluksi. Saamelaiusten kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskevissa asioissa on pyydettyävä saamelaiskäräjien lausunto.

Valtion lupa- ja valvontaviraston on toimitettava poikkeamista koskeva päätös tiedoksi Museovirastolle ja rakennuksen sijaintikunnalle sekä saamelaiusten kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskevissa asioissa saamelaiskäräjille.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä poikkeamista koskevan hakemuksen sisällöstä ja kuultavista tahoista.

10 c §

Poikkeamista koskevan päätöksen maksullisuus

Valtion lupa- ja valvontaviraston poikkeamista koskevan päätöksen maksullisuudesta säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/1992).

13 §

Korvaukset

Jos suojelusta tai 6 §:ssä tarkoitetusta vaarantamiskiellosta aiheutuu rakennuksen omistajalle merkityksellistä vahinkoa tai haittaa, hänellä on oikeus saada siitä valtiolta täysi korvaus. Valtiota korvausasiassa edustaa Valtion lupa- ja valvontavirasto.

Korvausvelvollisuutta ja korvauksen määrää harkittaessa korvattaviksi kustannuksiksi ei katsota maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesta korjausvelvollisuudesta tai muutoin rakennuksen tavanomaisesta kunnossapidosta aiheutuvia kustannuksia. Jos omistajan on suojelumääräysten johdosta ryhdyttävä erityisiin toimiin rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttämiseksi, tästä aiheutuvat kustannukset on korvattava valtion varoista. Vahingon tai haitan merkityksellisyyttä arvioitaessa otetaan huomioon suojelumääräyksen tai vaarantamiskiellon sisältö ja kesto.

Mitä tässä luvussa säädetään rakennuksen omistajan oikeudesta korvaukseen, koskee myös rakennuksen omistajan vertaista haltijaa sekä rakennukseen kohdistuvan vuokra- tai käyttöoikeuden taikka muun näihin verrattavan erityisen oikeuden haltijaa. Kunnalle, valtiolle ja valtion liikelaitoksille aiheutunutta vahinkoa tai haittaa ei korvata.

15 §

Korvauksen määrääminen

Valtion lupa- ja valvontaviraston tulee pyrkiä sopimaan korvaukseen oikeutetun kanssa korvauksen määrästä. Ennen kirjallisen sopimuksen tekoa Valtion lupa- ja valvontaviraston tulee kuulla Museovirastoa.

Jos korvauksesta ei ole voitu sopia, toimitusta korvauksen määräämiseksi voidaan hakea Maanmittauslaitokselta. Jollei toimitusta haeta kahden vuoden kuluessa siitä, kun päätös, johon korvausvaatimus perustuu, sai lainvoiman, on oikeus korvaukseen menetetty.

Jollei tästä laista muuta johdu, korvauksen määräämiseen sovelletaan, mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/1977) säädetään.

18 §

Tarkastusoikeus

Jos on perusteltu syy epäillä, että rakennuksen suojelua koskevia tai vaarantamiskiellon yhteydessä annettuja määräyksiä tai poikkeamista koskevan päätöksen ehtoja on rikottu, Museovirastolla tai sen määräämällä museoviranomaisella sekä Valtion lupa- ja valvontavirastolla on oikeus päästä rakennukseen tai sen huonetiloihin. Kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa tarkastus voidaan kuitenkin toimittaa vain, jos on epäily sellaisesta rangaistavasta menettelystä, josta voi seurata vankeusrangaistus ja jos se on rangaistavan menettelyn selvittämiseksi välttämätöntä.

Poliisin velvollisuudesta antaa virka-apua säädetään poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:ssä.

20 §

Seurannan järjestäminen

Valtion lupa- ja valvontavirasto vastaa tämän lain nojalla suojeltujen kohteiden tilan ja kehityksen valtakunnallisesta seurannasta.

Maakunnat ja kunnat huolehtivat kukin alueellaan rakennetun kulttuuriympäristön tilan ja kehityksen seurannasta siten kuin siitä erikseen säädetään.

21 §

Muutoksenhaku Valtion lupa- ja valvontaviraston päätöksestä

Muutosta Valtion lupa- ja valvontaviraston päätökseen saa hakea valittamalla hallinto-oikeuteen. Toimivaltainen hallinto-oikeus on se, jonka tuomiopiirissä rakennus sijaitsee.

Valitusoikeus Valtion lupa- ja valvontaviraston rakennuksen suojelua koskevasta päätöksestä on hallintolainkäyttölain (586/1996) 6 §:ssä mainittujen tahojen lisäksi suojeluesityksen tekijällä, rakennuksen sijaintikunnalla ja Museovirastolla. Saamelaisten kotiseutualueella olevien saamelaista rakennusperintöä edustavien rakennusten suojelua koskevasta päätöksistä valitusoikeus on myös saamelaiskäräjillä.

Valitusoikeus Valtion lupa- ja valvontaviraston suojelupäätöksestä poikkeamista koskevasta päätöksestä on hallintolainkäyttölain 6 §:ssä mainittujen tahojen lisäksi Museovirastolla. Saamelaisten kotiseutualueella olevien saamelaista rakennusperintöä edustavien rakennusten suojelusta poikkeamista koskevasta päätöksistä valitusoikeus on myös saamelaiskäräjillä.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Valtion lupa- ja valvontavirastolla on valitusoikeus hallinto-oikeuden päätöksestä, jos hallinto-oikeus on muuttanut viraston päätöstä tai kumonnut sen.

Muilta osin muutoksenhausta säädetään hallintolainkäyttölaissa.

21 a §

Muutoksenhaku maakunnan päätöksestä

Muutosta maakunnan avustusta koskevaan päätökseen saa hakea se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (*asianosainen*).

Muilta osin muutoksenhausta säädetään maakuntalaissa (/).

23 §

Rakennussuojelurikkomus

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

- 1) rikkoo 6 §:ssä tarkoitettua vaarantamiskieltoa,
 - 2) rikkoo 10 §:ssä tarkoitettuja rakennuksen suojelua koskevia määräyksiä,
 - 3) laiminlyö 19 §:ssä tarkoitetun vahingosta ilmoittamisen, tai
 - 4) rikkoo 10 a §:ssä tarkoitetun poikkeamispäätöksen ehtoja
- on tuomittava, jollei teosta muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, rakennussuojelurikkomuksesta sakkoon.

23 a §

Toiminta rikosasioissa

Jos on syytä epäillä, että on tehty 22 tai 23 §:ssä tarkoitettu tässä laissa säädettyä velvollisuutta tai tämän lain nojalla annettua päätöstä tai määräystä koskeva teko tai laiminlyönti, Valtion lupa- ja valvontaviraston on tehtävä siitä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaadi ilmoituksen tekemistä.

Edellä 22 tai 23 §:ssä tarkoitetun tässä laissa säädetyn velvollisuuden tai tämän lain nojalla annetun päätöksen tai määräyksen vastaista tekoa tai niitä koskevaa laiminlyöntiä käsiteltäessä esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuimessa on Valtion lupa- ja valvontavirastolle ja Museovirastolle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asioihin, jotka ovat vireillä tämän lain voimaan tullessa, sovelletaan 7, 9, 13, 15 ja 21 §:ää sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa. Toimivaltaisena viranomaisena toimii kuitenkin näissäkin asioissa Valtion lupa- ja valvontavirasto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sijasta.

Helsingissä päivänä kuuta 20

Pääministeri

Juha Sipilä

Asunto-, energia- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen

Laki

rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) 5, 7, 9, 13, 15, 18, 20, 21 ja 23 § sellaisina kuin niistä ovat 15 § osaksi laissa 914/2013 ja 18 § osaksi laissa 1174/2013, sekä

lisätään 10 a §, 10 b § ja 10 c §, 21 a § ja 23 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

5 §

Asian vireilletulo

Rakennuksen suojelua koskeva asia tulee elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa vireille sille tehdystä esityksestä tai sen omasta aloitteesta.

Esityksen rakennuksen suojelemisesta saa tehdä omistaja, valtion viranomainen, kunta, jonka alueella rakennus sijaitsee, maakunnan liitto ja toimialueellaan sellainen rekisteröity yhteisö, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen.

Esityksen tulee olla kirjallinen ja siitä tulee ilmetä, miksi rakennus tulisi suojella. Esityksestä tulee myös ilmetä tieto rakennuksen sijaintipaikasta ja, jos mahdollista, omistajasta tai haltijasta.

7 §

Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on ennen suojelua koskevan päätöksen tekemistä varattava rakennuksen ja kiinteistön omistajalle ja, jos rakennus ei ole omistajan hallussa, sen haltijalle sekä viereisen kiinteis-

Ehdotus

5 §

Asian vireilletulo

Rakennuksen suojelua koskeva asia tulee *Valtion lupa- ja valvontavirastossa* vireille sille tehdystä esityksestä tai sen omasta aloitteesta.

Esityksen rakennuksen suojelemisesta saa tehdä:

- 1) omistaja;
- 2) valtion viranomainen, *maakunta* ja kunta, jonka alueella rakennus sijaitsee;
- 3) toimialueellaan sellainen rekisteröity yhteisö, jonka toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen.

Esityksen tulee olla kirjallinen ja siitä tulee ilmetä, miksi rakennus tulisi suojella. Esityksestä tulee myös ilmetä tieto rakennuksen sijaintipaikasta ja, jos mahdollista, omistajasta tai haltijasta. *Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä esityksen sisällöstä.*

7 §

Asianosaisten kuuleminen ja lausunnot

Valtion lupa- ja valvontaviraston on ennen suojelua koskevan päätöksen tekemistä varattava rakennuksen ja kiinteistön omistajalle ja, jos rakennus *tai kiinteistö* ei ole omistajan hallussa, sen haltijalle sekä viereisen *tai vastapäätä olevan* kiinteistön *tai muun alueen*

tön omistajalle ja haltijalle tilaisuus tulla kuul-
luksi. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökes-
kuksen on myös pyydetty rakennuksen sijaintikunnan sekä Museoviraston lausunto. Saamelaisten kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskeissa asioissa on pyydetty saamelaiskäräjien lausunto.

Kun suojelua koskeva asia on tullut vireille, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi järjestää tilaisuuden, jossa rakennuksen ja kiinteistön omistajalla ja haltijalla, suojeluesityksen tekijällä, valtion viranomaisella, maakunnan liitolla, kunnalla, jonka alueella rakennus sijaitsee, sekä niillä, joiden oloihin tai etuihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa, on mahdollisuus tuoda esiin suojelun tarpeeseen, tavoitteisiin ja keinoihin liittyviä näkökohtia.

Kutsu 2 momentissa tarkoitettuun tilaisuuteen toimitetaan joko kirjeitse tai, jos kutsuttavien määrää ei voida etukäteen tietää, ilmoittamalla siitä vähintään yhdessä rakennuksen sijaintipaikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä.

9 §

Suojelupäätös

Rakennuksen suojelemisesta päättää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. *Suojelutavaksi määräämistä koskeva päätös toimitetaan ympäristöministeriön vahvistettavaksi.*

Suojelupäätöksen muuttamiseen tai kumoamiseen sovelletaan, mitä suojelu-esityksen tekemisestä ja suojelusta päättämisestä säädetään.

(lisätään 10 a §)

omistajalle ja haltijalle tilaisuus tulla kuul-
luksi. *Valtion lupa- ja valvontaviraston on myös pyydetty rakennuksen sijaintikunnan, sijaintimaakunnan ja Museoviraston sekä tarvittaessa muun suojeluharkinnan kannalta tarpeellisen tahon lausunto.* Saamelaisten kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskeissa asioissa on pyydetty saamelaiskäräjien lausunto.

Kun suojelua koskeva asia on tullut vireille, *Valtion lupa- ja valvontavirasto voi järjestää tilaisuuden, jossa 1 momentissa tarkoitetuilla asianosaisilla ja viranomaisilla, sekä muilla, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa, on mahdollisuus tuoda esiin suojelun tarpeeseen, tavoitteisiin ja keinoihin liittyviä näkökohtia.* Kutsu tilaisuuteen toimitetaan joko kirjeitse tai, jos kutsuttavien määrää ei voida etukäteen tietää, ilmoittamalla siitä vähintään yhdessä rakennuksen sijaintipaikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä kuultavista tahoista ja 2 momentissa tarkoitettun tilaisuuden järjestämisestä.

9 §

Suojelupäätös

Rakennuksen suojelemisesta päättää *Valtion lupa- ja valvontavirasto.*

Suojelupäätöksen muuttamiseen tai kumoamiseen sovelletaan, mitä suojelu-esityksen tekemisestä ja suojelusta päättämisestä säädetään.

10 a §

Suojelupäätöksestä poikkeaminen

Valtion lupa- ja valvontavirasto voi rakennuksen tai kiinteistön omistajan tai haltijan hakemuksesta, asettamallaan ehdoilla myöntää poikkeamisen suojelupäätöksestä, jos sille on erityisen painava rakennusperinnön suojelua edistävä syy. Muun tahon kuin rakennuksen omistajan tekemä hakemus edellyttää omistajan suostumusta. Poikkeamista ei kuitenkaan saa myöntää, jos rakennus ei sen seurauksena enää täyttäisi 8 §:ssä säädettyjä suojelun edellytyksiä.

Valtion lupa- ja valvontaviraston on poikkeamista koskevassa päätöksessä määrättävä aika, jonka kuluessa poikkeamisen perusteena oleva toimenpide on saatettava loppuun. Määräaika voi olla enintään viisi vuotta. Määräaika alkaa päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Määräaikaa voidaan hakemuksesta jatkaa enintään kaksi vuotta.

(lisätään 10 b §)

10 b §

Menettely suojelupäätöksestä poikettaessa

Poikkeamista koskeva hakemus on toimitettava Valtion lupa- ja valvontavirastolle kirjallisesti. Hakemus on perusteltava ja siihen on liitettävä suunnitelma poikkeamista edellyttävästä toimenpiteestä. Hakemuksessa on yksilöitävä miltä osin suojelupäätöksestä ja suojelumääräyksistä on tarkoitus poiketa.

Valtion lupa- ja valvontaviraston on ennen poikkeamista koskevan päätöksen tekemistä pyydettävä Museoviraston lausunto sekä tarvittaessa varattava muille 7 §:n 1 momentissa tarkoitetuille tahoille tilaisuus tulla kuulluksi. Saamelaisten kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskevissa asioissa on pyydettävä saamelaiskäräjien lausunto.

Valtion lupa- ja valvontaviraston on toimitettava poikkeamista koskeva päätös tiedoksi Museovirastolle ja rakennuksen sijaintikunnalle sekä saamelaisten kotiseutualueella olevaa saamelaista rakennusperintöä koskevissa asioissa saamelaiskäräjille.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä poikkeamista koskevan hakemuksen sisällöstä ja kuultavista tahoista.

(lisätään 10 c §)

10 c §

Poikkeamista koskevan päätöksen maksullisuus

Valtion lupa- ja valvontaviraston poikkeamista koskevan päätöksen maksullisuudesta säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992).

13 §

Korvaukset

Jos suojelusta tai 6 §:ssä tarkoitettua vaarantamiskiellosta aiheutuu rakennuksen omistajalle merkityksellistä vahinkoa tai haittaa, hänellä on oikeus saada siitä valtiolta täysi korvaus. Valtiota korvausasiassa edustaa ympäristöministeriö.

Korvausvelvollisuutta ja korvauksen määrää harkittaessa korvattaviksi kustannuksiksi ei katsota maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesta korjausvelvollisuudesta tai muutoin rakennuksen tavanomaisesta kunnossapidosta aiheutuvia kustannuksia. Jos omistajan on suojelumääräysten johdosta ryhdyttävä erityisiin toimiin rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttämiseksi, tästä aiheutuvat kustannukset on korvattava valtion varoista. Vahingon tai haitan merkityksellisyyttä arvioidessa otetaan huomioon suojelumääräyksen tai vaarantamiskiellon sisältö ja kesto.

Mitä tässä luvussa säädetään rakennuksen omistajan oikeudesta korvaukseen, koskee myös rakennuksen omistajan vertaista haltijaa sekä rakennukseen kohdistuvan vuokra- tai käyttöoikeuden taikka muun näihin verrattavan erityisen oikeuden haltijaa. Kunnalle, valtiolle ja valtion liikelaitoksille aiheutunutta vahinkoa tai haittaa ei korvata.

13 §

Korvaukset

Jos suojelusta tai 6 §:ssä tarkoitettua vaarantamiskiellosta aiheutuu rakennuksen omistajalle merkityksellistä vahinkoa tai haittaa, hänellä on oikeus saada siitä valtiolta täysi korvaus. Valtiota korvausasiassa edustaa *Valtion lupa- ja valvontavirasto*.

Korvausvelvollisuutta ja korvauksen määrää harkittaessa korvattaviksi kustannuksiksi ei katsota maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesta korjausvelvollisuudesta tai muutoin rakennuksen tavanomaisesta kunnossapidosta aiheutuvia kustannuksia. Jos omistajan on suojelumääräysten johdosta ryhdyttävä erityisiin toimiin rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttämiseksi, tästä aiheutuvat kustannukset on korvattava valtion varoista. Vahingon tai haitan merkityksellisyyttä arvioidessa otetaan huomioon suojelumääräyksen tai vaarantamiskiellon sisältö ja kesto.

Mitä tässä luvussa säädetään rakennuksen omistajan oikeudesta korvaukseen, koskee myös rakennuksen omistajan vertaista haltijaa sekä rakennukseen kohdistuvan vuokra- tai käyttöoikeuden taikka muun näihin verrattavan erityisen oikeuden haltijaa. Kunnalle, valtiolle ja valtion liikelaitoksille aiheutunutta vahinkoa tai haittaa ei korvata.

15 §

Korvauksen määrääminen

Ympäristöministeriön tulee pyrkiä sopimaan korvaukseen oikeutetun kanssa korvauksen määrästä. Ennen kirjallisen sopimuksen tekoa ympäristöministeriön tulee kuulla Museovirastoa.

Jos korvauksesta ei ole voitu sopia, toimitusta korvauksen määräämiseksi voidaan hakea Maanmittauslaitokselta. Jollei toimitusta haeta kahden vuoden kuluessa siitä, kun päätös, johon korvausvaatimus perustuu, sai lainvoiman, on oikeus korvaukseen menetetty.

Jollei tästä laista muuta johdu, korvauksen määräämiseen sovelletaan, mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/1977) säädetään.

15 §

Korvauksen määrääminen

Valtion lupa- ja valvontaviraston tulee pyrkiä sopimaan korvaukseen oikeutetun kanssa korvauksen määrästä. Ennen kirjallisen sopimuksen tekoa *Valtion lupa- ja valvontaviraston* tulee kuulla Museovirastoa.

Jos korvauksesta ei ole voitu sopia, toimitusta korvauksen määräämiseksi voidaan hakea Maanmittauslaitokselta. Jollei toimitusta haeta kahden vuoden kuluessa siitä, kun päätös, johon korvausvaatimus perustuu, sai lainvoiman, on oikeus korvaukseen menetetty.

Jollei tästä laista muuta johdu, korvauksen määräämiseen sovelletaan, mitä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/1977) säädetään.

18 §

Tarkastusoikeus

Jos on perusteltu syy epäillä, että rakennuksen suojelua koskevia tai vaarantamiskiellon yhteydessä annettuja määräyksiä on rikottu, Museovirastolla tai sen määräämällä museoviranomaisella sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksella on oikeus päästä rakennukseen tai sen huonetiloihin. Kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa tarkastus voidaan kuitenkin toimittaa vain, jos on epäily sellaisesta rangaistavasta menettelystä, josta voi seurata vankeusrangaistus ja jos se on rangaistavan menettelyn selvittämiseksi välttämätöntä.

Poliisin velvollisuudesta antaa virka-apua säädetään poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:ssä.

18 §

Tarkastusoikeus

Jos on perusteltu syy epäillä, että rakennuksen suojelua koskevia tai vaarantamiskiellon yhteydessä annettuja määräyksiä *tai poikkeamista koskevan päätöksen ehtoja* on rikottu, Museovirastolla tai sen määräämällä museoviranomaisella sekä *Valtion lupa- ja valvontavirastolla* on oikeus päästä rakennukseen tai sen huonetiloihin. Kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa tarkastus voidaan kuitenkin toimittaa vain, jos on epäily sellaisesta rangaistavasta menettelystä, josta voi seurata vankeusrangaistus ja jos se on rangaistavan menettelyn selvittämiseksi välttämätöntä.

Poliisin velvollisuudesta antaa virka-apua säädetään poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:ssä.

20 §

Seurannan järjestäminen

20 §

Seurannan järjestäminen

Ympäristöministeriö järjestää tämän lain toimivuuden ja suojeltujen kohteiden tilan ja kehityksen valtakunnallisen seurannan tarpeellisten seurantajärjestelmien ylläpidon. Tarkempia säännöksiä seurannasta ja seurantajärjestelmistä voidaan antaa ympäristöministeriön asetuksella.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, maakunnan liitot ja kunnat huolehtivat kukin alueellaan rakennetun kulttuuriympäristön tilan ja kehityksen seurannasta siten kuin siitä erikseen säädetään.

21 §

Muutoksenhaku

Muutosta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen rakennuksen suojelua koskevaan päätökseen haetaan ympäristöministeriöltä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen vaarantamiskieltoa koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Toimivaltainen hallinto-oikeus on se, jonka tuomiopiirissä rakennus sijaitsee.

Valtion lupa- ja valvontavirasto vastaa tämän lain nojalla suojeltujen kohteiden tilan ja kehityksen valtakunnallisesta seurannasta.

Maakunnat ja kunnat huolehtivat kukin alueellaan rakennetun kulttuuriympäristön tilan ja kehityksen seurannasta siten kuin siitä erikseen säädetään.

21 §

Muutoksenhaku Valtion lupa- ja valvontaviraston päätöksestä

Muutosta Valtion lupa- ja valvontaviraston päätökseen saa hakea valittamalla hallinto-oikeuteen. Toimivaltainen hallinto-oikeus on se, jonka tuomiopiirissä rakennus sijaitsee.

Valitusoikeus Valtion lupa- ja valvontaviraston rakennuksen suojelua koskevasta päätöksestä on hallintolainkäyttölain (586/1996) 6 §:ssä mainittujen tahojen lisäksi suojeluesityksen tekijällä, rakennuksen sijaintikunnalla ja Museovirastolla. Saamelaisten kotiseutualueella olevien saamelaisten rakennusperintöä edustavien rakennusten suojelua koskevista päätöksistä valitusoikeus on myös saamelaiskäräjillä.

Valitusoikeus Valtion lupa- ja valvontaviraston suojelupäätöksestä poikkeamista koskevasta päätöksestä on hallintolainkäyttölain 6 §:ssä mainittujen tahojen lisäksi Museovirastolla. Saamelaisten kotiseutualueella olevien saamelaisten rakennusperintöä edustavien rakennusten suojelusta poikkeamista koskevista päätöksistä valitusoikeus on myös saamelaiskäräjillä.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Valtion lupa- ja valvontavirastolla on valitusoikeus hallinto-oikeuden päätöksestä, jos hallinto-oikeus on muuttanut viraston päätöstä tai kumonnut sen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Muilta osin muutoksenhausta säädetään hallintolainkäyttölaissa (586/1996).

Muilta osin muutoksenhausta säädetään hallintolainkäyttölaissa.

(lisätään 21 a §)

21 a §

Muutoksenhaku maakunnan päätöksestä

Muutosta maakunnan tämän lain nojalla myöntämää avustusta koskevaan päätökseen saa hakea se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen).

Muilta osin muutoksenhausta säädetään maakuntalaissa (/).

23 §

23 §

Rakennussuojelurikkomus

Rakennussuojelurikkomus

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

1) rikkoo 6 §:ssä tarkoitettua vaarantamiskieltoa,

1) rikkoo 6 §:ssä tarkoitettua vaarantamiskieltoa,

2) rikkoo 10 §:ssä tarkoitettuja rakennuksen suojelua koskevia määräyksiä, tai

2) rikkoo 10 §:ssä tarkoitettuja rakennuksen suojelua koskevia määräyksiä,

3) laiminlyö 19 §:ssä tarkoitettua vahingosta ilmoittamisen,

3) laiminlyö 19 §:ssä tarkoitettua vahingosta ilmoittamisen, tai

4) rikkoo 10 a §:ssä tarkoitettua poikkeamis- päätöksen ehtoja

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, rakennussuojelurikkomuksesta sakkoon.

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta, rakennussuojelurikkomuksesta sakkoon.

(lisätään 23 a §)

23 a §

Toiminta rikosasioissa

Jos on syytä epäillä, että on tehty 22 tai 23 §:ssä tarkoitettu tässä laissa säädettyä velvollisuutta tai tämän lain nojalla annettua päätöstä tai määräystä koskeva teko tai laiminlyönti, Valtion lupa- ja valvontaviraston on tehtävä siitä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaadi ilmoituksen tekemistä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Edellä 22 tai 23 §:ssä tarkoitetun tässä laissa säädetyn velvollisuuden tai tämän lain nojalla annetun päätöksen tai määräyksen vastaista tekoa tai niitä koskevaa laiminlyöntiä käsiteltäessä esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja tuomioistuimessa on Valtion lupa- ja valvontavirastolle ja Museovirastolle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asioihin, jotka ovat vireillä tämän lain voimaan tullessa, sovelletaan 7, 9, 13, 15 ja 21 §:ää sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa. Toimivaltaisena viranomaisena toimii kuitenkin näissäkin asioissa Valtion lupa- ja valvontavirasto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sijasta.